

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

25 (454), 19—25 червня 2008

Фото Валентини Давиденко

Сестричка гірського ромену

РІК «ПРОСВІТИ» В УКРАЇНІ

Петро АНТОНЕНКО

З доповіді голови «Просвіти» Павла Мовчана:

«Наші пропозиції до влади, наші ініціативи дуже серйозні. Скажімо, щодо річниці відзначення Голодомору. Це без громадської участі немислиме. Наприклад, пошук, який зараз треба вести кожному членові товариства тих могилок, які забуті, занедбані. Слід працювати з архівами. Нещодавно в Кіровоградському обласному архіві Президент України взяв першіліпші теки і побачив, що останніми, хто заглядав туди, були працівники спецслужб. Науковці, студенти, хоч як це прикро, туди не зазирають.

140-річчя «Просвіти» — не просто відзначення дати, а щоденна робота. Адже бачите, як усюди йде фронтальний наступ російської «п'ятої колонії» на все українське. У нас виросло ціле море опонентів. Вони опонують всюди, зсередини, в інформаційній сфері. Бачите, як проросійські видання перейшли в атаку на В. Ющенка. Ми знаємо його прорахунки, але ніхто більше не говорить про українську справу, як Президент. Більшого просвітництва, як Віктор Андрійович, немає. Співпрацюймо з усіма гілками виконавчої влади. Досі ми були в опозиції. 140 років «Просвіта» діяла в опозиційному режимі. Хотілось би вийти на конструктивну співпрацю з владою. Це не означає, що ми повинні підігравати комусь. Ми повинні робити своє, але залучаючи владу, примушуючи її більше і наполегливіше працювати на державу, на українську справу.

Ось магістральні теми співпраці. Збирання свідчень очевидців Голодомору, яких із кожним днем стає дедалі менше. Для того, щоб переконати світ, треба, щоб свідчення були юридично оформлені. Ми травмовані Голодомором, тому такі пасивні, тому досі не розв'язано багато мовних, культурних проблем.

Сесія Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, що відбулася в Києві 13 червня, розглянула стан підготовки до відзначення в грудні 140-річчя товариства. Затверджено заходи, якими товариство має відзначити свій ювілей, загальом Рік «Просвіти» в Україні. Як зазначив у доповіді голова «Просвіти», народний депутат України Павло МОВЧАН, річ не тільки й не стільки в тому, щоб просто відзначити ювілейну дату, а в тому, щоб наповнити її щоденною копійкою працею на Україну.

Безпосередньо щодо 140-річчя. Відзначення попередніх ювілейних дат, звичайно ж, давало новий імпульс у роботі. Сьогодні, коли українська справа пригнута, після великих майданних розчарувань ми переживаємо фазу, коли все йде до крайньої точки, крайньої межі цих розчарувань. Але якщо просто чекатимемо, то лише змарнуємо час. Тому нам треба активізуватися. Це важко, адже сьогодні всі акценти зміщено на партії, у нас відбирають найкращих людей. Але маємо колосальні ресурси, тож шукаймо їх.

Кажу головам обласних «Просвіт»: зуслідуйтеся з керівництвом області, порозмовляйте, внесіть свої пропозиції. Ми ще можемо увійти зі своїми проектами до бюджету, але сформуємо банк даних, що саме, які ініціативи реалізовуватимемо.

Організаційні питання. Ми ще не змогли сповна використати наші можливості під час перереєстрації членів товариства. Де нові осередки, районні організації? Наприклад на Сумщині, якій ми надали велику допомогу, зокрема літературою. Або взяли Київ. Тут великі можливості для роботи — стільки навчальних закладів. Але за останні роки ми розгубили у столиці багато наших людей, активістів.

Потрібні конкретні справи. Наприклад, щодо відзначення 75-річчя Голодомору. Чому б, пошукавши підтримки у Президента, не спорядити спеціальну експедицію Україною? Зафрахтувати пароплав і

пройти маршрутом «Дніпро — ріка єднання». Адже по обидва боки ріки Голодомор пройшов страшенною смугою. Почати з Чернігівщини, з Десни, а далі, разом із хором «Почайна», з місцевими професійними й аматорськими колективами робити під час експедиції великі просвітницькі вечори. Дійти аж до Одеси, туди, де вивантажували відібраний у селян хліб. Зробити мітинги, зустрічі з людьми. Звичайно, на це потрібна державна підтримка. Якщо ми тут не переконаємо людей, не наведемо їх до того, що Голодомор був геноцидом, то на підтримку закордону нічого розраховувати.

Українські громади зарубіжжя встановлюють пам'ятники жертвам Голодомору. А що робиться в Україні? Нічого, крім спорудження Меморіалу в столиці, хоч залишається всього чотири місяці до його запланованого відкриття. 80 мільйонів бюджетних коштів виділено, але нічого не робиться.

Подібне і в мовній сфері, в інформаційному просторі. Ми провели «круглий стіл», зробили відповідні заяви, подання. Поки що — ніякої уваги.

Питання не в тому, де і як відзначити ювілей — в Палаці «Україна», Національній опері чи ще десь. Ми його відзначимо. Як, до речі, і ще один ювілей — у грудні випов-

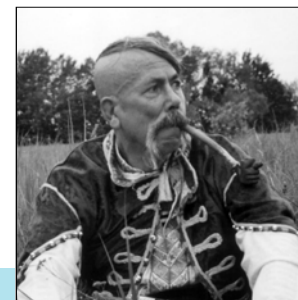
Закінчення на с. 9

НЕВІДОМЕ ПРО ВЕЛИКУ ВІТЧИЗНЯНУ

3

МОВА ЄДИНА

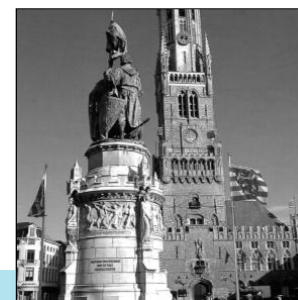
6

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ЦЕХ В «ІНТЕРКУЛЬТУРІ»

14

АННА КИЇВСЬКА В БРЮГГЕ

15

**Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
МБФ «Українська Родина»
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ «Київ»,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

«ГАЛОЧКА» ДЛЯ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ

Уляна ГЛІБЧУК

Почну з факту: відбулася науково-практична конференція “Українська книга у перекладах мовами національних меншин”, яка проходила в рамках Міжнародного фестивалю мов “Екологія спілкування”. Разом з Міністерством культури й туризму її організував Навколосвітній Караван “Інтеркультура”. У прес-реліз ідеться про те, що це позаконфесійний, позаполітичний, позакомерційний, неприбутковий інформаційно-просвітницький проєкт. Його мета — укріплювати мир між людьми різних країн та національностей, віросповідань і політичних поглядів за допомогою взаємообміну культурними досягненнями. Караван начебто розпочнеться в Україні й пройде понад 100 країнами світу. За миротворчим змістом має бути подібний до олімпіади, а за формою — як багатоденне свято фестивалів, яке дає змогу охопити традиційні вербальні й невербальні вияви культури.

Коли читаю схожі матеріали, у мені починають змагатися дві протилежні думки. Одна з них доростає до висновку із заздрісним відтінком: які потужні люди! Молодці, весь світ прагнуть об’єднати, та ще й із такою шляхетною метою! Словом, море компліментів! Якби не скептична уява, яка висмикує з надр підсвідомого класичний образ Остапа Бендера і його тріум-

фальний шаховий турнір у Нью-Васюках... Науково-практична конференція, організована на честь української книжки, підсилює це недвозначне враження.

На початку довелося прослухати довгу доповідь про історію перекладу “Кобзаря” румунською мовою. Розумію, що це цікаво і повчально, але хотілося б дізнатися про конкретніші речі. Зокрема про стан перекладацького цеху в Україні. Як він живе-виживає? Чи можливі якісні зміни? Тож на конференції бракувало системності. Її аж ніяк не вирішували привітально-сентиментальні месиджі від представників національно-культурних товариств, Книжкової палати чи маргінальних письменників. Думаю, що дехто й не зрозумів, у чому суть цього зібрання.

Враження несерйозності трохи розвіяв фаховий перекладач Сергій Борщевський, учень Григорія Кочура, який належить до старої школи. У кількох тезах пан Борщевський розповів про теперішнє скрутне становище перекладацького цеху, насамперед про велику диспропорцію: якщо в Україні ще бодай трохи перекладають художню літературу з іноземних мов, то наші письменники для світу — суцільна біла пляма. Кожен український перекладач виживає як може, сам по собі. А їх, фахівців, не так уже й багато. Сергій Борщевський висловив занепокоєння: “Якщо не створимо

Фото Олеся Дмитренка

бодай одного фахового видавництва, яке спеціалізуватиметься на перекладі іноземної літератури, житимемо й надалі”.

Можна домислити за пана Борщевського, зокрема з приводу української мрії про Нобелівську премію. Усі добре розуміють: якщо не налагодити повнокровного літературного процесу, який включатиме нормальне книговидання і книготоргівлю, функціонування літературних часописів, розвиток перекладацької школи, то ця міжнародна відзнака нас оминатиме.

Трохи здивував виступ молодих організаторів інтернет-ресурсу “Простори”, що перекладає сучасну німецьку літературу. Можливо, і невідомо, але дівчата хутенько окреслили білою крейдою свою непричетність до вітчизняного літературного процесу. Окремішність. Вони справедливо розмірковували про його герметичність і безкровність. Хто не погодився б? Дивно, що потуга і контрэнергія молодих перекладачів чомусь рухалась лише у російськомовному руслі. Як тут не розвести руками:

будь ласка, шановні професіонали, розмовляйте російською, якщо не опанували розмовної української, але ж не апелюйте до високого мистецтва перекладу.

Може, дівчата з “Просторів” і додали ефектності тихому плину науково-практичної конференції, але збурення енергії — лише збурення енергії, воно не дає відповіді на основне питання: задля чого було організовано це безсистемне дійство? Аби в Міністерстві культури з чистою совістю могли поставити “галочку”?

«БО СВІТ КРАСИВИЙ...»

Наталка ПОКЛАД

Сьогодні, на щастя, зовсім не дивина — з’ява перекладеного з польської мови видання. Проте книжка, про яку хочу розповісти, насправді унікальна. По-перше, тим, що це одне з перших видань творів поета-священника Яна Твардовського (1915—2006) в Україні, і 25 поезій, які увійшли до книжки “Гербарій” (видавництво “Грані-Т”, 2008), українською публікуються вперше; по-друге, сама збірка — своєрідний гербарій, бо тут зібрано вірші отця Твардовського, присвячені рослинам або такі, в яких згадано рослини. Є серед віршів смішні, а є дуже серйозні, проте всі вони схиляють до тихого й теплої розмислу про світ людини і світ природи.

Його вважають одним із найкращих і найдивовижніших поетів Польщі минулого століття. Займався не лише літературою — передовсім він священник, що присвятив життя людям. Майже півстоліття Ян Твардовський жив у заштиту будиночку при монастирі сестер-візиток у самому центрі Варшави, щодня служив службу в костелі та приймав численних відвідувачів, що з’їжджалися до нього не лише з усієї Польщі, а й з інших країн — порозмовляти, попросити поради, записати інтерв’ю, взяти автограф чи просто вдячно потиснути руку цьому невисокому чоловікові в рясі.

А ще отець Ян отримував надзвичайно багато листів — і від дорослих, і від дітей, які дуже любили його вірші. За що любили? За погідний світлий погляд на світ, у якому вмів бачити добре й красиве, за оптимізм і гумор. Мудрі й щирі, вірші Твардовського багатьом допомогли здолати зневіру, навчили не боятися самотності й бути сильними.

Дітям отець присвячував дуже багато часу, їм же адресована і значна частина його творчості. Тож саме діти 1996 року присудили Твардовському Орден Усміху. Це

єдина в світі нагорода, яку присуджують діти. Під час церемонії її вручення нагороджуваний має пройти своєрідне випробування — не кривлячись, випити склянку лимонного соку. А потім — усміхнутись! Отець упорався із цим завданням успішно.

Про себе Ян Твардовський скромно казав, що він священник, який пише вірші на канікулах, — тоді, коли виїжджає в село відпочити від міського гамору. Насправді він дуже любив природу, добре знав її, так би мовити, поіменно: назву рослини, форму листа, колір і запах квітки, коли вона зацвітає, яке насіння має тощо. Він захоплювався старовинними гербаріями, у яких можна було знайти і всілякі цікавинки про рослини, й інформацію про їхні цілющі властивості, а також сам із великим задоволенням збирав власні гербарії. До слова: рослини, про які писав вірші отець Ян Твардовський, ростуть не лише на його батьківщині, в Польщі, а й у нас, в Україні. Тож українському читачеві пізнавати їх надзвичайно цікаво і корисно.

Ще одна унікальна особливість “Гербарію” — книжку ілюстрували діти. Тобто багато рослин, про які ідеться у поезіях, можна побачити на ілюстраціях до збірки — частково їх намалювали українські школярі (по секрету скажу: це шестикласники Київської середньої школи № 159), а частково — польські, з м. Сувалки. Крім усього іншого, збірка поезій Я. Твардовського розкішно видана — дизайном Антон Ключко. В оформленні сторінок використано оригінальні зображення гербарію з книги Отто Вільгельма Томе “Флора...” (1885), а також фрагменти ілюстрацій із книги Філіпа Франца фон Зібольда “Флора...” (1870).

Переклала поезії Яна Твардовського Дзвінка Матіяш — письменниця, перекладачка. Для неї, як зазначає, це була “велика приємність і радість, і в той же час — велике випробування. Адже треба було збе-

регти ту легкість, дотепність і простоту, що характерні для віршів отця Яна, а це часом дуже непросто”.

Презентацію дивовижного “Гербарію” видавництво “Грані-Т” недавно провело в київській книгарні “Е”. І польові ромашки, що стояли на столі, теж були дійовими особами імпрези. Київським дітям — авторам малюнків — видавці вручили подарунки: книжки й гарні листівки, і малі художники на чолі зі своєю вчителькою Іриною Білаш були надзвичайно горді, що долучилися до такого незвичайного, безперебійного, історичного проєкту.

Чудові поезії Яна Твардовського з його “Гербарію” прозвучали в прекрасному виконанні отця Петра Бойка, і тремка тиша в залі свідчила, що контакт між автором та слухачем відбувся.

Директор видавництва Діана Ключко повідомила, що у “Грані-Т” стосовно “польського напрямку” — великі плани: вже видано кілька книжок про те, як упродовж віків наші народи об’єднували і надії, і зброю та мудрість, аби утвердитись у світі, а зараз у видавництві в роботі значно більша, місткіша книжка поезій отця Твардовського, і незабаром українські читачі матимуть змогу насолоджуватися високим і чистим звучанням його слова.

ПОБРАТИМСТВО ЛІТЕРАТУР

Євген БУКЕТ

Фото автора

Днями до Києва завітав голова Спілки письменників Литви Йонас Ліняускас. 9 червня в Київському Будинку письменників відбулася його зустріч з головою Національної спілки письменників України Володимиром Яворівським. Йонас Ліняускас та Володимир Яворівський підписали угоду про співпрацю між НСПУ і СПЛ.

Заснована 1922 року, спілка литовських письменників мала цікаву і драматичну історію. Спочатку розвивалась як організація в незалежній Литовській державі. Коли Литву приєднали до СРСР, спілка розділилась навпіл. 86 письменників об’єднались у радянську письменницьку організацію і стільки ж

утворили СПЛ у діаспорі. 1989 року, коли литовські літератори заявили про свій вихід з лав радянської Спілки письменників, відбулося зближення і поступове об’єднання двох литовських письменницьких організацій.

Нині члени СПЛ — 358 майстрів слова. Про це пан Йонас розповів на прес-конференції, яку організували українські колеги.

Також журналісти мали змогу з перших вуст довідатися про будні литовських спілчан, їхні проблеми й досягнення, про сучасний етап розвитку Литовської державності.

Йонас Ліняускас, який вперше відвідав Україну й Київ зокрема, був у захопленні від побаченого. Він пообіцяв, що взаємні візити майстрів пера з Литви і України відтепер стануть звичним явищем. Українська делегація нещодавно вже брала участь у Міжнародному пленері, який організували литовські колеги. Тепер голова СПЛ сподівається отримати запрошення для литовських літераторів на такий самий захід.

Про литовську літературу в Україні та українську в Литві відомо не дуже широко. Поодинокі перекладачі нині працюють на цій ниві. Так, в Україні литовська література з’являється здебільшого завдяки перекладам Дмитра Чередниченка.

БІБЛІОТЕКИ В МІНЛИВОМУ СВІТІ

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Із 7 до 15 червня Крим приймає дві тисячі учасників із сорока країн світу XV міжнародної конференції “Бібліотеки й інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти й бізнесу”. Тема нинішньої зустрічі — “Бібліотеки, інформація й освітні технології у громадянському суспільстві”.

Спеціалісти й керівники бібліотек, видавництв, книготорговельних організацій, інформаційних

центрів, музеїв, архівів, представники науки й освіти, комп’ютерних й інтернет-компаній, бізнесу і права обговорюють перспективи нових інформаційних, комп’ютерних та інтернет-технологій в бібліотечній практиці, правовій й діловій інформації, активізації співробітництва між бібліотеками, науковими, культурними, освітніми, видавничими, книготорговельними організаціями й розповсюджувачами книг. Візні сесії форуму відбудуться в Білогірську, Новому Світі, Старому Криму, Феодосії, Ялті.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Можна, звісно, пробувати поєднати те й інше, як це, на жаль, робить багато людей. Але то буде життя чи напівжиття? Україна докурилася, здається, до краю. Не сипатиму цифрами статистики (вони сумні), зазначу лише, що ми в Європі в числі перших щодо тютюнопаління. Причини всього цього — довга й окрема тема. Тезисно? Жадоба наживи, навіть на здоров'ї і людському житті. Чиєсь бажання виморити націю. Бездумність самої нації й обраної нею влади. Врешті, горезвісні “часи перемін” — стреси, нестабільність. Усе це штовхає до цигарки. Що ж робити?

“Робімо хоч щось! Почнімо!” — закликала суспільство Коаліція громадських організацій та ініціатив “За вільну від тютюнового диму Україну”. Вона спільно з міжнародною громадською організацією “Кампанія за майбутнє без куріння” ініціювала проголошення й підписання “Маніфесту українців проти куріння”.

Старт кампанії було дано 30 травня, напередодні Всесвітнього дня без тютюну, який відзначають уже 20 років. Стартом стала акція урочистого підписання в Українському домі столиці Маніфесту. Під прицілом численних теле- і фотокамер підписи поставили, зокрема, Ольга Сумська, Остап Ступка, Яна Клочкова, Маша Єфросініна, Григорій Чапкіс, інші знаменитості. На день акції Маніфест підписало ще чимало зірок. До речі, цим спростовано ще один стереотип — про нібито велику популярність куріння у світі кіно, театру, естради, де, мовляв, курять усі. Виявляється, це далеко не так. І список підписантів Маніфесту, насичений відомими іменами й цілими естрадними гуртами — молодіжними, наймоднішими — тому підтвердження. Маніфест розміщено в Інтернеті на сайті Коаліції за адресою www.adic.org.ua, він відкритий для підписання знаменитостей й рядових громадян України.

На прес-конференції після акції українські зірки ще й коротко висловилися на тему “Я і куріння”. Дехто не курил зроду, як Клоч-

ЖИТИ ЧИ КУРИТИ?

кова, Сумська, дехто болісно й мужньо подолав згубну звичку, як Ступка, Єфросініна, Чапкіс (останній — ще понад півстоліття тому).

Маніфест містить не лише заклик до співгромадян рішуче покінути з надзвичайно шкідливою звичкою, а й пропозиції до влади щодо боротьби з курінням. Дуже важливий аспект, оскільки йдеться про знаменитих людей, — їхній заклик жодним способом не сприятиме пропаганді, навіть мимовільній, куріння. Ідеться, зокрема, про фільми, спектаклі. Ольга Сумська зізналася, що їй огидно, коли доводиться курити, граючи курця у кіно чи театрі. Виникло запитання: чи не можна попросити режисерів і сценаристів якомога менше виводити на сцену й екран персонажів-курців? Ольга Сумська публічно зробила заяву, яку зустріли оплесками: вона категорично від-

На сходах Українського дому — символічна акція: молодь Києва топче цигарки

*Читаю газету
‘Слово просвіти’
Здоров’я!
Довголіття!*

Побажання Остапа Ступки

мовляється грати в кіно і театрі ролі курців.

То що, Україно, починаймо потихеньку виходити з тютюнового чаду?

Схожі акції відбуваються не вперше. Але самими акціями й маніфестами, безумовно, корисними, ми не повинні обмежуватися. На прес-конференції озвучили результати дослідження, що нещодавно кількість підлітків-курців трохи зменшилася. “Наші діти не такі дурні, як ми думаємо”, зауважили на акції.

Про недостатність лише громадських зусиль свідчила присутність экс-міністра охорони здоров'я Миколи Поліщука, який нині очолює Національну раду з питань

охорони здоров'я при Президенті України. Він розробив недавно прийнятий закон України про посилення боротьби з курінням. Микола Поліщук визнав, що деякі положення закону не виконують, і про це повинна турбуватися влада.

А ще хотілося, аби ця акція мала продовження в усіх напрямках, що стосуються здорового способу життя, з яким в Україні серйозні проблеми. Щодо алкоголізму, наркоманії, СНІДу в нас перші місця в Європі. Борючись за здорову націю, не треба закривати дитячі спортклуби чи будувати спортмайданчики. Словом, боротися з тютюновим чадом треба в сузв'язі з розв'язанням інших проблем.

Фото Олеса Дмитренка

Петро АНТОНЕНКО

Якось Лев Толстой дуже різко відгукнувся про книгодрукування, назвавши його злом. Трохи дивно чути це від людини, з-під пера якої вийшли десятки томів, розмножених саме книгодрукуванням у мільйонах примірників. Але мудрий письменник сказав, що це зло, бо воно сприяло поширенню й невігластва.

Якби Лев Миколайович міг сісти за комп'ютер і користуватися Інтернетом, він був би шокований. Всесвітня електронна павутина, покликана миттєво з'єднувати земляни, поширювати їхні думки вільно і без цензури, стала водночас (така вже діалектика) і справжньою помийною ямою.

Лихо навіть не в тому, що Інтернет і далі поширює невігластво. Приміром, інформацію про печери на Тибеті, де мешкають прибульці, про знайдення остан-

ПОРНОІНТЕРНЕТ

ків людей 12-метрового зросту, про підземні піраміди в Криму або про викинутий на узбережжя моря труп русалки. До такого можна поставитися з гумором, простаки ж повірять. Утім, це не такі вже й безневинні забавки.

Ще гірший другий різновид інтернетсміття — суспільно-політична “інформація”. Чомусь стало звичним друкувати матеріали, де замість автора — “за повідомленням Інтернет-видання”. І це не просто політичні плітки, а найбрудніший піар, яким, на жаль, заповнені наші мас-медіа.

Та найстрашніше те, що в Інтернеті не просто оприлюднюють, а нахабно пропагують усе найтемніше, найбрудніше з притаманного суспільству. Насильство, расова, національна і релігійна ворожнеча, розпуста, порнографія, зокрема й дитяча. Сумно, що Україна, плентаючись у хвості з багатьох позитивних показників, тут, на жаль, — серед лідерів.

Найприкріше, що проблему в мас-медіа подають, із покірною даністю: мовляв, інакше й бути не може. Називають принаймні дві

проблеми, з якими, мовляв, нічого не вдієш. Перша — боротьба з порноінтернетом, загалом з безладом у всесвітній павутині — наступ на свободу громадян. Другий момент — з цим явищем майже неможливо боротися технологічно.

Перша проблема доволі поширена, адже хто ж хоче виставити себе придушувачем прав людини! Один відомий політик і журналіст так і сказав: йому більше імпонують дозволи, ніж заборони. Але ми лукавимо, плутаючи дозволи зі вседозволеністю, забуваючи, що в демократичних і цивілізованих країнах діють не лише чіткі дозволи, а й заборони: пропаганда насильства, порнографії тощо.

Втім, далеко ходити не варто. Подібні обмеження чітко передбачає й українське законодавство, зокрема, в царині мас-медіа. Є норми Конституції, статті законів України. Тому дивує, що для преси, радіо, телебачення ці норми існують, а — для Інтернету — ні. Навіть якщо це й не ЗМІ у звичному розумінні, про що весь час точаться дискусії.

Ще одна начебто нездоланна проблема — як на практиці технічно очищати Інтернет від бруду. Тут, схоже, дехто напускає туману. Технічно цілком можливо заблокувати порносайти на кожному конкретному комп'ютері. Над цим

варто працювати виробникам і постачальникам комп'ютерної техніки.

У Російській Федерації контроль за дотриманням норм закону в Інтернеті покладено на Міністерство внутрішніх справ. Кілька місяців тому в Інтернеті з'явився відеоролик зі сценою вбивства людей. Спецуправління міліції швидко виявило студента з Майкопа, який розмістив цей ролик. Суд кваліфікував це як пропаганду екстремізму і виніс вирок: рік виправних робіт. Порівняймо з кількома резонансними справами в Україні, коли злочинці не просто знімали сцени знущання і вбивств на відео, а й розміщували їх в Інтернеті.

Нещодавно мені довелося бути на одному судовому засіданні, де прокуратура кілька разів наводила як доказ вини підсудних відео- й аудіозаписи, технічні довідки від мобільних операторів, які спростовували покази підсудних. Виявляється, за потреби все можна встановити, зокрема й у начебто всемогутньому й невловимому Інтернеті.

...Не новина в історії, коли винаходи приносили не лише користь, а й зло: ніж, вогонь, порох, книгодрукування, як зауважив великий письменник і мислитель. Тепер — Інтернет, комп'ютери. Правда, за їхньою допомогою можна не лише перетворювати людей на худобу, а й приймати розумні закони. І контролювати їхнє виконання.

НА СПОЛОХ

м. Нова Каховка, Херсонська обл.

Давно щемить серце від усвідомлення того, що Україна невдовзі може перетворитися в назву території, на якій житимуть не українці, а невідомо хто. Причини, які сприяють цьому, — наркоманія, куріння й пиятика. Дивує й обурює те, що це майже нікого не турбує.

Ми, члени Новокаховського осередку “Просвіти”, зверталися з проханням до органів влади й газет почати бити на сполох. Нас не почули. А тим часом чаркування набирає загрозливого розмаху.

Прикро було дивитися, як у нашому місті попи Московського патріархату на Великдень поряд із пасками і яйцями святости пляшки з горілкою. Просвіт'яни не витримали: пішли до представників церкви з протестом.

Новокаховські просвіт'яни схвально зустріли інформацію про проведену в Києві прес-конференцію “Проблеми алкоголізації населення та якості спиртних напоїв в Україні”. Дякуємо редакції газети “Слово Просвіти” за те, що почала публікацію матеріалів на цю тему. Дехто вже не вірить, що можна щось зробити.

У тридцять років в Західній Україні члени “Просвіти” разом із Греко-Католицькою церквою зробили неможливе: пиятику викоренили повністю. “Просвіта” постійно пропагувала здоровий спосіб життя. Разом із церквою проводили зібрання, в храмах молилися, вели роз'яснювальні бесіди про шкідливість вживання алкоголю для здорових людей й морального стану кожної родини. Священники виголошували промови, проповіді про страшний гріх перед Богом, родиною, народом того, хто опускається до пияцтва. Ставили хрести на знак подяки Богові за допомогу в подоланні навісної над людиною, родиною біди. Перед хрестом люди давали обіцянки, присягали не прикладатися більше до чарки.

Проходили акції для відстоювання національних прав українців, урочисто відзначали релігійні й національні свята. Усе це відволікало від пиятики.

До 1940 року ніхто не бачив п'яного. Пияцтво приніс до нас “золотий вересень” 1939-го, тобто радянське “визволення”.

Колонізаторам п'яний народ полегшував перетворювати його на раба. Слова цариці Катерини II “п'яним народом легше управляти” були не порожньою фразою, а вказівкою до дії. Народ наш упродовж століть споювали. Це один зі способів нищення етносу.

Хотілося б, щоб за порятунку народу взялися громадські організації й передусім “Просвіта”. Треба, щоб порушене питання не закінчилося однією чи двома статтями в газеті. Члени “Просвіти”, які стали народними депутатами, зобов'язані внести на розгляд Верховної Ради законопроекти, які посилювали б цю боротьбу. Особливо жорстке покарання повинні нести ті особи, які втягують у морок наркоманії, куріння й пияцтва молодь.

Треба всім нам звернутися до представників церков різних конфесій з пропозицією, щоб цю тему вони частіше порушували у проповідях, бесідах із вірянами.

Просвіт'яни Нової Каховки готують звернення до міського голови з пропозицією провести нараду, залучивши представників громадських організацій, преси, педагогів, де загострити увагу всіх на небезпеці, яка нависла над нашим народом, і спрямувати дії на боротьбу проти неї.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Нічого дивного немає в тому, що нарешті хтось приходить до нас із готовими стандартами вільного світу, запитує, чи є в нас ксенофобія і наскільки вона загрожує іноземцям. Замість бити себе в груди і доводити, які ми сумирні й толерантні, варто хоч цю проблему розв'язати чесно і ґрунтовно. Нам потрібні не кампанії "євродемократизації", а предметна дискусія на тему двох сучасних світових механізмів ксенофобії. Перший і домінуючий полягає у витісненні в культурні резервації живих осередків етнічної самобутності. У цьому випадку невблаганний ксенофоб стосовно етнічного чинника — безлике споживацьке суспільство як домінантна більшість. Усім країнам і народам притаманна ксенофобія класична — страх за збереження власного етнічного "я". Ксенофобія споживацького суспільства небезпечніша для світу, але про це говорити не модно. Українці занепокоєні проблемами національного виживання, тому здорова ксенофобія можлива тією мірою, якою вона є в будь-якій самодостатній державі світу. Для того, щоб ксенофобія не переходила цивілізовані рамки, потрібен елементарний правовий порядок, встановлені законом правила співжиття місцевого населення з чужинцями і подорожніми.

Світова кампанія боротьби з ксенофобією аж до повного знищення останньої докотилась і до нас. Її варто сприймати спокійно, як звичайну психоінформаційну технологію, щоб забезпечити чужинцям ідеальні умови спілкування з нами, звичайно, без урахування наших інтересів. Заради власної зручності й безпеки бізнес дає гроші на програми викорінення в Україні ксенофобії, антисемітизму чи ще чогось.

Ще на початку незалежності ми пережили першу хвилю інформаційних превентивних атак — звинувачень в антисемітизмі. Тоді ми, сповнені дружніх почуттів до вільного світу, наївно дивувалися: за що нас звинувачують? Ми обурювались і з усіх сил намагалися виправдатися перед світом: антисемітизму в Україні немає!

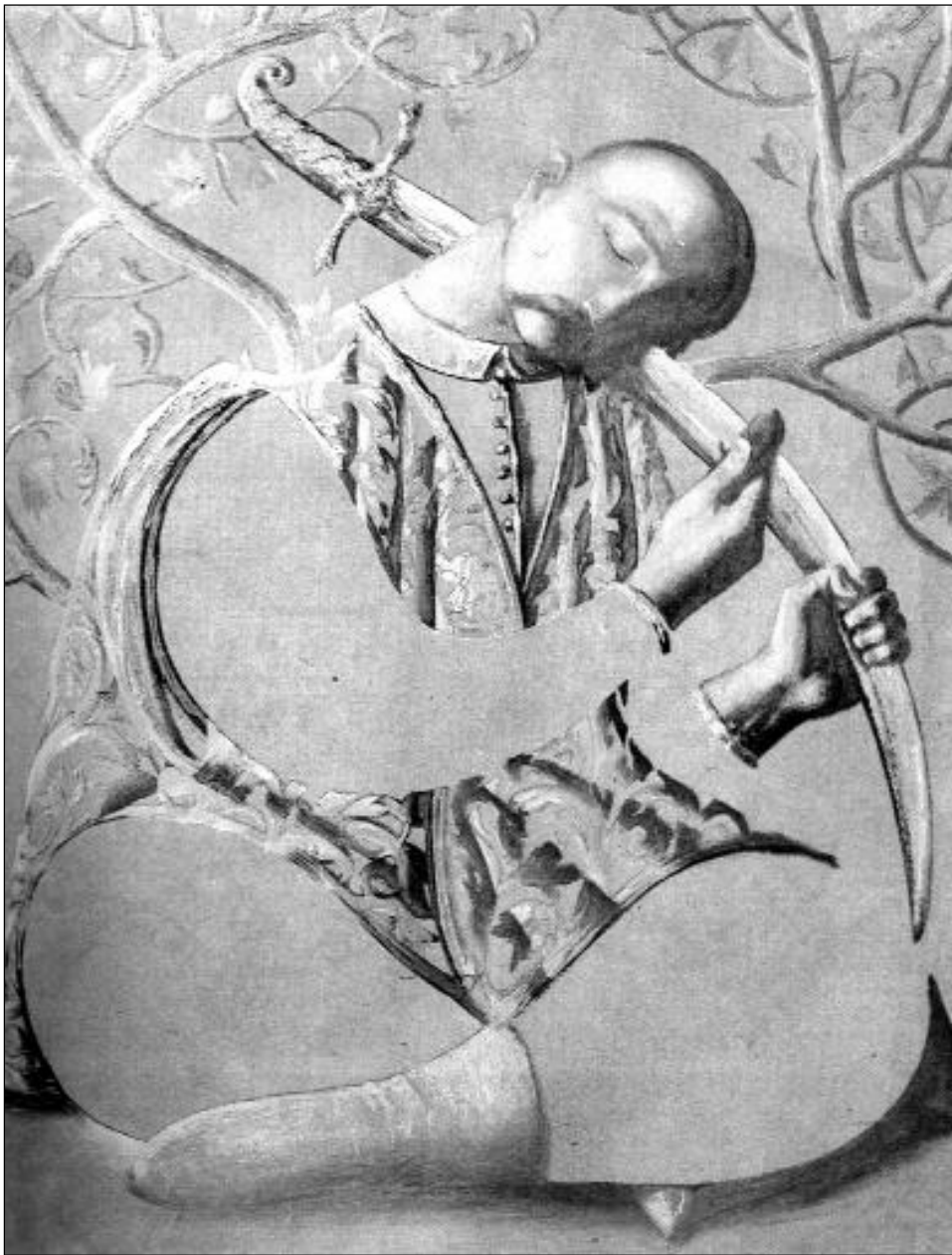
Ми в чомусь виправдовуємося, навіть за те, що в Конституції єдина державна мова. Переконали ми міжнародні комісії та своїх політиків на всіх виборах, що ніколи не буде насильницької українізації, що російською негласно і незаконно дозволено розмовляти і міліціонерам, і чиновникам, і нардепам — аби не загрозувати російській мові. Все одно звинувачують на кожних виборах, і це не від нелюбові до українців — така стандартна технологія підготовки території до бізнесу іноземців, забезпечення спокою для любителів вигідно для себе погосподарювати в Україні.

Колись це називали пацифікацією, таке явище відоме з історії як "заспокоєння", вибивання репресіями вільнодумства українців поляками на колонізованих західноукраїнських територіях. Тепер це насаджування українцям комплексу винуватості шляхом промивання мізків потоками інформації. Нас наполегливо заохочують до самостійного викорінення української ксенофобії з допомогою нових українських законів. Вважають, що ксенофобія у нас є, бо в усіх державах світу ця проблема болюча. Ніхто навіть уявити не може, що насправді в Україні немає навіть того потрібного для імунітету нації мінімуму ксенофобного страху втратити самобутність розвитку.

Повна відсутність ксенофобії — теж погано, це ознака сонної або ледь живої нації. Над проблемою ксенофобії мало хто задумується, і наш парламент може створити ситуацію, що замість нормальної програми розвитку нації — геп законом по ксенофобії! Якщо ми так розв'язуватимемо проблему ксенофобії, не з'ясувавши, що воно таке і чи є воно у нас, то остаточно знищимо себе як націю.

Не зайве нагадати, що ксенофобія — це останній природний рефлекс самозбереження нації, страх духовної смерті розчинення у безликому натовпі. З огляду на стан поширення української мови в Україні, наявності прогресуючої хвороби російськомовності серед етнічних українців українська нація втрачає природний імунітет, і про ксенофобію як загрозу іноземцям уже не йдеться.

ЗАКОНОМ ПО КСЕНОФОБІЇ?

Богдан Турецький. "Козацькому роду..."

Причини відомі — нація ще не відновила життєвих сил, втрачених за століття колонізації, не виробила механізму опору загрозам сучасним.

У цій драматичній ситуації політикам і соціологам не варто передчасно вживати в негативному значенні слово ксенофобія, воно зайве і в лексиці ЗМІ. Це працюватиме як технологія пацифікації українців і зашкодить відновленню природних процесів розвитку нації. Однак дехто необачно починає "розкручувати" тему ксенофобії в Україні, втягуючи у цей процес і мас-медіа.

Заголовки на кшталт "Інострани ждуть антискінхедовських законів" свідчать лише про тенденційний, однобокий підхід до розуміння явища ксенофобії та його цивілізаційно-правового нормування. Закони проти скінхедів — це нонсенс, адже для припинення правопорушень, особливо у сфері мовних, етнічних та інших прав громадян України має достатню правову базу. Проблема у виконанні законів, вихованні молоді та найголовніша — у нагальній потребі сучасної державницької національної політики влади.

Скінхеди — мавповане з російського взірця явище. У Росії рух скінхедів і ксенофобські настрої мають під собою цілком реальний ґрунт. Сама по собі федерація такого масштабу — нестабільне утворення, дуже вразливе до "розмивання" потоком світової міграції зі сходу, вона не має імунітету проти космополітизаційних загроз від сучасної глобалізації. Тому порядна доза ксенофобії та рух скінхедів як радикальна течія — реакція занепокоєння росіян за власне майбутнє, вона свідчить про сумніви у спроможності держави протидіяти надто потужним глобальним загрозам російській ідентичності.

Україна — не Росія, тому про скінхедів як суспільне явище говорити зарано, ментально воно в нас не приживеться. За інформацією правоохоронних органів, проблема скін-

хедів нам не загрожує. Скінхеди-українці — лише молодіжна мода і реакція на недостатню увагу держави до проблем українців в Україні. Підстави для занепокоєння і навіть відчаю серед молодих українців справді є. Неналежне забезпечення конституційних норм, поширення і застосування державної мови створюють серйозні проблеми для збереження і розвитку українського етносу. Українець дедалі менше знаходить українського на телебаченні та інших ЗМІ. Україномовний українець в українській столиці й не лише в столиці — в меншості.

Не варто заплішувати очі на те, що етнічні українці стають не впливовою, хоч численно етнічною групою, і поступово асимілюються в російськомовний космополітичний конгломерат, який стає полюсом ксенофобії стосовно етнічних українців. Іноземці теж асимілюються в російськомовне середовище, і контакти з ними лише доповнюють негатив зросійщення, що загрожує існуванню етносу. Як ослаблена сторона, український етнос не може навіть скористатися природним рефлексом самозахисту — ксенофобією, адже це відразу провокує сильнішу ксенофобію абиякмовного, байдужого до своїх етнічних коренів, зросійщеного споживацького загалу.

Можна говорити про унікальний у ХХІ столітті процес заганняння в резервацію корінного етносу — українців — з допомогою сучасного типу ксенофобії — витіснення етнічного чинника споживацьким суспільством. Ми котимосся вниз, так і не осягнувши відповідального етапу громадянського суспільства. Світовий прогрес заворожує нас атракціями видовищ і спокус, диявольськи швидко штовхаючи до ями споживацтва без духовності й моралі: робота — задоволення тіла — робота — голосування без вибору — телевізор — робота.

Перед тим, як говорити про ксенофобію

й загрозу расизму, треба дати час і змогу нашим людям відчутися громадянами, як у тих європейських державах, де є проблеми ксенофобії й немає проблем виживання корінного етносу. Перед прийняттям надто суворих законів щодо ксенофобії варто зробити так, щоб етнічні українці почувалися в Україні українцями, бо можна припустити ситуацію, коли іноземці й зденаціоналізовані одноплеменники заради забави полюватимуть за україномовними українцями, щоб познущатися з їхньої "сільської" мови й етнічної гідності. За наявності достатньої кількості свідків побиту і зневажену жертву ще й звинуватять у "ксенофобії" щодо нападників. Якщо за слово "москаль" чи "негр" даватимуть кілька років чи величезний штраф, то все залежатиме від "своїх" свідків, а далі — відомий справедливості український суд. А з боку несправедливо звинуваченого українця свідків може й не бути — українство ж у меншості й пасиві, до того ж, не бажає зайвого клопоту.

Саме тому до ідеї прийняття дуже жорсткого закону проти ксенофобії варто ставитися обережно. Не слід радіти промовам народного депутата Ганни Герман про те, що ми нарешті приймемо суворі закони проти ксенофобії, якої з боку більшості населення — етнічних українців — майже нема навіть на рівні інстинкту виживання етносу. Краще, якби всіх злочинців карали однаково справедливо без особливих привілеїв за ознакою мови, етносу, віросповідання чи раси. До речі, за Конституцією, закон повинен бути один для всіх — від українця до афроукраїнця.

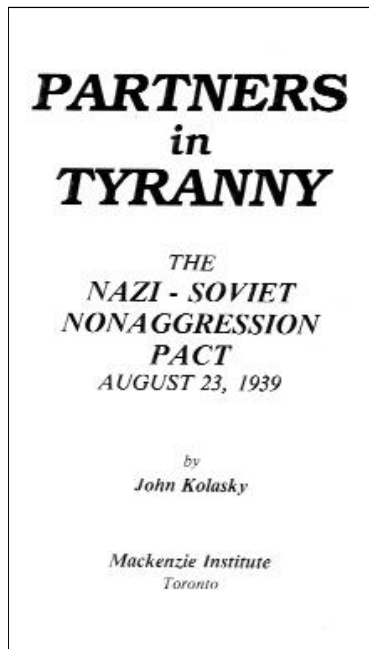
У пропонованому "жорсткому" проекті, за словами одного зі співавторів, за публічну образу представника нацменшин обзиваннями на кшталт "арабська свиня", "негр", "москаль", "жид" можна одержати до двох років виправних робіт лише на підставі свідчень двох очевидців. За напад на расовому ґрунті — від 7 до 12 років, а за повторний злочин термін подвоюється. За обзивання "хохлом" відповідальності не передбачено.

У проекті народного депатата Москаля за публічну образу представника нацменшин передбачено штраф до 8 400 грн і лише за намову до насилля стосовно представників нацменшин або іноземців — до 5 років. Уявляєте, який закон вийде, якщо проект Ганни Герман поєднати з проектом Москаля? А як бути, коли Москаль — це прізвище, і треба не образити людину?

Можна ще жартувати на цю тему, якби все не складалося так сумно.

Для справедливих українців негідник завжди був негідником чи злочинцем, незважаючи на те, росіянин він чи африканець, індус чи єврей. Навіщо такий жорсткий закон про відповідальність за злочин проти меншин? Добрий і справедливий українець знизує плечима. "Закон один для всіх — від українця до ефіопа", — скажуть популярні українські народні політики. Лише інтегровані в російськомовне середовище українські чужинці нас не розуміють. Не вірять, що в нас немає "клятої ксенохобії", хоч самі не дуже прихильні до українства, інтегруватися в українськомовне середовище не поспішають. Дехто від структур із захисту прав іноземців та меншин навіть має намір пікетувати парламент.

Нас підганяють кудись, а навіщо? Держава має достатньо важелів, щоб уважно розслідувати справи з участю іноземців. Щоб убезпечити суспільство від ксенофобії, можна запровадити і етно-квотний принцип у парламенті та "гілках влади". А ті, хто попішає жорстко карати за слово "москаль", "жид" чи "негр", хай почнуть хоч би з етнічної ідентифікації — повернуть графу "національність" у паспорт, щоб було відомо, хто є хто. В Україні чомусь ніхто не лякається розрекламованої недавно ксенофобії українців, і тому не приховує своєї етнічної ідентичності. Може, при нагоді й етнічні українці згадають, хто вони, читаючи запис "українець" у паспорті, і почнуть поважати себе, повернутися в лоно рідної мови, культури і традицій славних предків.

Невиразні обриси Другої світової війни почали з’являтися, можливо, вже 16 квітня 1922 р., коли під час Міжсоюзницької економічної конференції в Генуї делегати двох держав непередбачувано покинули її, переїхали до Рапалло і підписали перший німецько-радянський торговельний договір з маленькими недовомовленостями і великими наслідками, незважаючи на розлючених господарів табору союзників.

Дві переможені держави зобов’язалися здійснювати фундаментальну військово-технічну співпрацю. Їх поєднували критично важливі особисті інтереси: політичні, економічні й військові. Німеччина як переможений агресор, Росія як більшовицька парія — через нав’язливу ідею розповсюдження в міжнародному масштабі пролетарської революції, знищення приватної власності, конфіскації майна, що їй не належало, та підступний сепаратний мир у Першій світовій війні. Не меншою мірою співробітництву між ними сприяло й те, що Росія мала сировину, конче потрібну Німеччині, а Німеччина — засоби виробництва. Та найголовніше, що Росія потребувала реконструкції військової економіки і сприяння індустріалізації. Німецька індустрія хоч і мала перспективи на Заході, але оживити німецьку економіку могли тільки комерційні відносини з Росією. Були й інші фактори: обидві країни перебували в опозиції до Версальського договору та мали свої, передусім територіальні, претензії до Польщі, аванпосту західних союзників у Європі. Так зав’язувалися міцніші вузли між двома потужними військовими державами.

Русійною силою досягнення домовленостей в Рапалло став засновник і верховний головнокомандувач Рейхсверу (березень 1920—жовтень 1926) Ганс фон Зект. Він оголосив, що “лише в міцній кооперації з великою Росією Німеччина має шанс використати наступний міжнародний конфлікт і повернути собі колишні позиції в світі”.

1 серпня 1922 р. у Москві між генеральними штабами двох армій в умовах глибокої конспірації було підписано угоду, що містила деталі планів німецьких військових тренувань, наближених до бойових на російській території. Разом з тим Рейхсвер

ШЛЯХ ДО ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ ПРОЛЯГАВ ЧЕРЕЗ ДРУГУ СВІТОВУ

(За дослідженнями Джона Коласкі, автора книги “Партнери по тиранії”)

Починаємо публікацію фрагментів книжки Джона Коласкі “Партнери по тиранії” у перекладі Фелікса Редька, який має майже 30-річний військовий стаж, опановував історію радянської дипломатії в Московській академії. Він підготував книжку, яка вразила його, до нового життя — україномовного, і видав накладом 110 примірників. Отже, для найширшого читача ця публікація буде першим знайомством із хронологією ключових подій у російсько-німецьких відносинах.

наголосив на сприянні практиці застосування заборонених озброєнь.

Було три запити до Червоної армії: щодо користування військовими базами для тренування авіації, моторизованих загонів і хімічних способів ведення війни, свободи дій з управління випробуваннями зброї та обміну результатами роботи у військовій сфері.

Із 1922 року німецьких офіцерів відсилали в Росію, а російських — до Німеччини для відвідування спецкурсів. За угодою, підписаною ще 15 березня 1922 р., фірма “Юнкерс” отримала контракт для створення заводів з виробництва двигунів і фюзеляжів літаків у Філях, біля Москви. Німецькі офіцери негайно прибули у Філі й почали роботу. Щорічні виробничі потужності заводу складали 600 літаків. Спонсорованими підприємствами також були: фабрика виробництва отруйних газів у Тотську, що біля Самари, та заводське устаткування фірм Крупа, Даймлера і Файнметал для виробництва танків у Казані. Було укладено контракти, за якими Німеччина мала надати технічну допомогу російським заводам — виробникам боеприпасів у Златоусті, Тулі, Петрограді (на колишніх Путилівських заводах та в Шліссельбурзі).

За військовою угодою, яку було підписано в Берліні в серпні 1923 р., для німецької армії виготовили і непомітно відвантажили до Німеччини 1926 р. 300 тис. оболонок снарядів — на порушення Версальського договору. Уже 1924 р. в Росії було створено три військові тренувальні полігони: авіаційний — у Липецьку, танковий — у Казані й хімічний — у Саратові. До 1925 р. російсько-німецьке вій-

ськове співробітництво було обмежено військовою сферою.

У вигляді компенсації за бази офіцерам Червоної армії та її ВПС, членам Генерального штабу дозволяли брати участь у секретних тренувальних програмах заборонених курсів Генерального штабу Німеччини. Полковник фон Бломберг, що при Гітлері став головою військового рейхсміністерства, був тут одним з інструкторів. Німецькі армійські офіцери, щоб приховати військову належність, прибували на маневри в цивільному і представлялися як “Німецька комуністична делегація робітників”. Серед російських генералів, причетних до курсів, були маршали Тухачевський і багаторазово в чому суперечливий Жуков. На курсах опановували директиви, що регламентували тактику бойових дій та оперативне мистецтво, навіть методи призову в армію, мобілізації, планування та організації нелегального переозброєння.

Протягом 1930-х років політичні амбіції двох держав спонукали Компартію Німеччини (КПН) і націонал-соціалістичну німецьку робітничу партію (НСНРП) Адольфа Гітлера займати крайні антагоністичні позиції. До 1933 р. соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) формувала уряд. Комуністи голосували разом з НСНРП за повалення соціал-демократів. У січні 1933 р., менш ніж за два тижні до того, як Гітлер став канцлером, аташе російського посольства в Берліні Виноградов відповів на звернення щодо політичної орієнтації комуністів: “Москва переконана: дорога до радянської Німеччини пролягає через Гітлера”. Москва дотримувалася офіційної думки, що Гітлер при владі перебуватиме недовго.

Коли стало зрозуміло, що Гітлер консолидував свої сили і розпочалися вбивства тисяч членів Компартії, в російських колах виникло побоювання нападу Німеччини на Росію. Врешті-решт росіяни допомагали озброювати Німеччину, тренувати її збройні сили впродовж десятиріччя й добре знали її військовий потенціал.

4 березня 1933 р. “Правда” втішила читачів, що СРСР був найважливішою серед країн, які не вороже ставляться до Німеччини, і додала, що “тільки дурні на троні” бажали б отруїти радянсько-німецькі відносини і цілком ізолювати Німеччину. Гітлер не забарився з реверансом, і 23 березня висловив бажання підтримувати дружні відносини з Росією. Він додав, що боротьба проти більшовизму в Німеччині не повинна позначитися на їхніх усталених відносинах.

28 квітня Геринг, а потім Гітлер прийняли російського Посла в Берліні. А у травні 1933 р. високопоставлену німецьку військову делегацію вітав у Москві комісар оборони Ворошилов. Було підтверджено непорушні зв’язки, що об’єднують Рейхсвер і Червону армію. Проте влітку і восени 1933 р., за наказами Гітлера всю радянсько-німецьку військову співпрацю було припинено. Це відбулося через політику загравання Росії, що культивувала кожен можливий контакт із нацистами, з державами Заходу, де створювали альянс проти Німеччини. Однак 1933 р. партійний урядовець Лев Лебедев відвідав Німеччину із секретною партійною місією, і вже 1933—1934 рр. до Німеччини було направлено агентів НКВС, щоб вивчати роботу гестапо.

Застосовували подвійну зов-

Про автора.
Джон Коласкі народився 1915 р. в Північному Онтаріо в родині, що напередодні Першої світової війни емігрувала до Канади з австро-угорської в ті часи Буковини. Велика депресія 1929—32 років змусила п’ятнадцятирічного Джона залишити батьківський дім у пошуках роботи. Як інші, він став радикалом і приєднався до Компартії. Працював в індустрії будівництва та водночас навчався в Університеті Саскачеван. За фахом історик. Удосконалював освіту в університетах Торонто та Манітоба. Викладав в університетах Манітоба й Онтаріо.

1963 р. Дж. Коласкі обрали до складу керівництва українського прокомуністичного руху Канади. Того самого року відбувся до Києва у Вищу партійну школу ЦК КП України. Відраядження тривало майже два роки. Радянська реальність розвіяла його ілюзії. Дізнавшись про дисидентський рух, Коласкі примикає до його лав. 1965 його заарештовують агенти КДБ і після допитів висилають за кордони СРСР. 1968 виходить друком його перша книжка “Освіта в Радянській Україні: досвід в дискримінації й русифікації”. Заснована на радянських документах, які автор зібрав в СРСР, книжка стала бестселером.

Джон Коласкі спеціалізувався в царині національних і європейських проблем СРСР.

нішню політику. 16 листопада 1933 р. СРСР встановив дипломатичні відносини зі США; 18 вересня 1934 р. став членом Ліги Націй, і 2 травня 1935 р. Франція й Росія підписали договір про взаємодопомогу. З одного боку Литвинов, глава міністерства закордонних справ, відкрито закликав до колективної безпеки проти нацистської експансії, з другого — Сталін непомітно, але настирливо прискорював відновлення російсько-німецьких відносин.

17 серпня 1933 р. Авель Єну-кідзе, агент особистих доручень Сталіна, сказав Діксену, німецькому Послові в Москві (мабуть, відповідно до інструкції “згори”), що “відродження націонал-соціалістів могло б мати сприятливі наслідки для німецько-радянських відносин і повного розуміння розвитку Німеччини”. Він вказав на спільні риси розвитку й аналогії між німецьким націонал-соціалізмом і радянським комунізмом.

Далі буде.

Переклав
Фелікс РЕДЬКО

Сталін і Молотов усміхаються, бо Ріббентроп підписує Пакт. Ліворуч від Ріббентропа Скворцов, російський Посол у Німеччині, й Гітлер. Між ними (на другому плані) генерал Шапошніков

ОБРАНЕЦЬ ПРЕКРАСНОЇ КЛЮ

Орест СЛИВИНСЬКИЙ

Ознайомившись із життям, педагогічною, науковою, громадською діяльністю Володимира Івановича Голинського, я сказав би про нього так: історик, пильно задивлений у майбутнє. Бо й справді він ніколи не випускав і нині не випускає з поля зору провідну для істинного українського патріота ідею: наша минувшина сповнена гострого драматизму, іноді непоправних політичних промахів, свідомих зрад — і їх належить не лише добре знати, а й зробити належні уроки, аби ніщо з усього негативного не повторилося ні сьогодні, ні завтра, і щоб українська державність утвердилася назавжди.

Таких людей, як Володимир Голинський, мало в нашому суспільстві. Та що там казати — їх одиниці. Щоб отак саможертвно, протягом багатьох років, практично на самому лишені ентузіазмі, без бодай найменшої матеріальної винагороди віддавати весь свій вільний час, всі сили та знання справі, на яку ще й нині тамтешні бізнесові “діячі” дивляться досить скептично, якщо не вороже.

Він міг стати математиком, та й був ним, ще до вступу у ВНЗ викладаючи в школах тодішнього Рудківського району на Дрогобищині цю точну дисципліну. Однак обличив її та вступив на історичний факультет Дрогобицького педагогічного інституту. Чому стався такий поворот у житті? В ім’я чого? Простежимо, як цей крок визрівав у світоглядно-психологічному ключі, до чого прагне Володимир Іванович сьогодні.

Це вельми цікава й повчальна людська історія.

...Коли далекого 1947 року еміґраційні людолови в західних областях України вихоплювали з рідних домівок сотні тисяч українських родин та під розпачливі плачі жінок і дітей запакувували їх у залізничні вагони-телятники, щоб вивезти у Сибір, дійшла черга до рідного села Володимира Голинського Підгайчики Рудківського району тодішньої Дрогобицької області. Вночі оточили його, а далі, за заздалегідь складеним списком зганяли приречені на ту печальну дорогу сім’ї тільки з ручною поклажею на головну вулицю, де на них уже чекали підводи й вантажні автомашини. Коли автоматники оточили хату Голинських, то, крім підлітка Володимира, в ній уже нікого не застали: сім’я розбіглася по близьких і далеких сусідах. А його, зляканого, що загаявся в хаті, повели із собою. Поставили біля гурту односельців, поряд з автомашиною — стій. Зовсім близько походжають озброєні солдати, пильнують, щоб ніхто не втік. А людей із клунками стає дедалі більше. Зчинився гармидер — і Володимир, помітивши, що за ним не дуже стежать, хутко гайнув за кіньми та підводами, ускачив на чийсь город і зник за хатами й клунями.

Минув час, трохи спала хвиля масового вивезення селян, і сім’я Голинських, хоч і боязко було, повернулася у свою хату. На щастя, їх більше не чіпали. Так і zostалися жити на рідному обійсті.

Цей епізод на все життя закарбувався в пам’яті. І потім, коли навчався в Рудківській школі, а його

однокласник Богдан Пайташ, переселенець із Перемишля, став приносити йому історичні романи, повісті про часи козаччини українських письменників Андрія Чайковського, Адріана Кашенка, твори яких більшовицький режим уже заборонив, Володимир мимоволі зіставляв вивезення більшовиками сотень тисяч краян із давніми набігами на Україну ординців. І в хлопця чи не вперше прокинувся інтерес до пекучого питання: чого ж виходить, що протягом століть зажерливі сусіди шарпають нас, а ми не можемо захиститися? У чому причина? Не міг цього зрозуміти сам, і цілком безпідставно відповідь намагався знайти у книгах. Читав багато, як мало хто з його ровесників, а під час канікул щоденно ходив у заготзерно на роботу. І не лише для того, щоб заробити на

століть”. Я справді багато звідти взяв для своєї роботи, водночас дізнався таке, що теми не стосувалося. Усе це було майже недоступне моїм однокурсникам”.

Після успішного закінчення університету молодий та здібний учитель недовго працював у сільських школах. Відділ народної освіти запропонував Володимирові Голинському місце історика в середній школі райцентру. Тут він пропрацював майже сорок років. І навіть за десятиліття більшовицької сатрапії, крізь свій заідеологізований предмет, хай езопівською мовою, та знаходив можливість сказати учням про Україну те, від чого в них загорялися очі.

Уже в роки незалежності місцева інтелігенція одностайно висунула кандидатуру Володимира Голинського на посаду голови відродженої Рудківської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка.

Певний час він поєднував просвітянську роботу з працею в школі, але обсяг громадської діяльності був настільки великий, що зі школою довелося попрощатися. Добре, що дружина, пані Стефа, підтримує патріотичні починання чоловіка. Перше, що належало зробити, — повернути “Просвіті” її колишній, ще довоєнний будинок, у якому райспоживспілка відкрила корчму “Затишок”. Затишку тут близько не було, зате вирували п’яні оргії.

— **Володимире Івановичу, чув, що нелегко було повернути це приміщення, — поцікавився я під час нашої зустрічі.**

— У будинку, який подарував колись “Просвіті” місцевий землевласник, український патріот Михайло Малецький, уже в роки незалежної України відкрили шинок для споужання молоді. Наша боротьба із самбірською райспоживспілкою тривала десять років! Ми, просвітняни, з усіх сил старалися повернути приміщення, яке належало “Просвіті”. До цього залучали письменників, учених, обласну пресу. Діяли і через облдержадміністрацію, але наші опоненти йшли до тогочасного керівництва не з порожніми руками. Лише коли Президентом України обрали Віктора Ющенка і в область прийшла нова влада, нас підтримало керівництво. Тоді приміщення повернули.

— **Тут відкрито світлицю-музей визвольних змагань Рудківщини. Розкажіть, будь ласка, з чого все почалося.**

— 1960 року, коли я тільки-но одружився і гостював у Ясениці

В. Голинський серед учасників краєзнавчого гуртка

Сильній, на батьківщині моєї дружини, до рук потрапила книжечка — просвітнянський календар за 1912 рік. Була в ньому стаття Івана Гап’яка про Угерці Винявські та Михайла Малецького. Я зацікавився цим, став розпитувати свого батька, який прожив дев’яносто один рік. І він допомагав мені глибше пізнавати історію нашого краю — хто тут з відомих цікавих людей працював, що і як відбувалося. І раз в експозиції чимало портретів відомих у нашому краї людей.

То була довга й складна праця. Не один рік вели листування, бо значна частина тих діячів жила за кордоном. Поступово я одержував від рідних та близьких їхні фотографії, а потім з допомогою художників або й сам збільшував їх. Ці портрети допомагають виховувати молоде покоління, яке приходить у світлицю на лекції з краєзнавчої історії. Це виховання на конкретних прикладах з життя тих людей, які боролися за волю України, віддавали знання, працю і навіть життя, щоб відродити Українську державу.

Світлиця визвольних змагань Рудківщини ділиться на три частини. Ось матеріали, що належать до кінця XIX—початку XX століття. Тут найважливіша експозиція — про створення в нашому краї товариства “Просвіта”, інформація про просвітнянських діячів та боротьбу за українську державність 1918—1920 років. Представлено тих, хто очолював місцеву “Просвіту”, а також жертводавців, учителів, священників, юристів, селян з дуже цікавими біографіями.

— **Володимире Івановичу, коротко розкажіть про найпомітніших із них.**

— Священник Степан Онишкевич працював у селі Хишевичках з 1896 до 1913 року. За цей час створив не лише товариство “Просвіта”, драматичний, хоровий гуртки, а й відкрив читальню, побудував найкращу в окрузі церкву. Дуже багато зробив для українства. 1897 року він був основним агітатором за Івана Франка, який балотувався

по нашому Рудківському повіту на виборах до австрійського парламенту. А через десять років отця Онишкевича було обрано депутатом до австрійського парламенту в тому окрузі, в якому Франко не пройшов. Завдяки цьому Рудківщина теж змінилася на краще — національна свідомість громадян зростала, бо на ниві національного просвітництва невідомо працювали священники, вчителі.

Отець Онишкевич організував також кілька кооперацій у Хишевичках: з видобутку торфу, з плетіння меблів із лози, було відкрито молочно-доярську, діяла збутова кооперация. Тож люди цього села мали можливість непогано заробляти й посылати своїх дітей на навчання. З Хишевич понад тридцять дітей здобули середню і вищу освіту ще до Другої світової війни.

А ось знаменитий адвокат, перший український комісар 1917—1919 років Олександр Марітчук, який очолював у нас боротьбу за українську державність. Поряд із ним — портрет священика Семена Кульчицького із села Вошанець, який 1902 року заснував “Просвіту” на Рудківщині. Сприяв йому меценат Михайло Малецький. Вони подружилися, ходили разом на полювання. Малецький допомагав рудківській “Просвіті”. Його підтримкою користувалися українські навчальні заклади — гімназія імені Бориса Грінченка у Львові, перша українська гімназія, за його сприяння в містечку Комарні було споруджено бурсу для українців. Він давав також кошти на будівництво церков. Це був патріот і почесний просвітнянин.

Поруч із портретами Тараса Шевченка, Івана Франка — портрет Андрея Шептицького, онука польського письменника і драматурга Олександра Фредра, якого поховано в Рудках. Андрей Шептицький часто бував у нього, тож ми вважаємо митрополита своїм земляком.

Учні, вчителі цікавляться також діяльністю вчителя з мого рідного села Михайла Пилипчука. Він навчався в Комарнівській бурсі коштом “Просвіти”. Пам’ятаю, як він радівав з моїм батьком щодо розгортання громадської роботи.

В архіві збереглася програма урочистого відзначення сотих років з дня народження Тараса Шевченка в Рудках, яку розробив Михайло Пилипчук. 1913 року він возив хворому Іванові Франку допомогу: інтелігенція Рудок збирала кошти, і Михайла відрядили вручити їх Франкові. Михайло загинув у боях з більшовиками під час громадянської війни.

У музеї представлено матеріали про сотника Осипа Станимира, який керував боями на польському фронті між Судовою Вишнею і Городком. Коли поляки прорвали фронт, наші вояки занепади духом і почали досить безладно відступати. Тоді Осип Станимир із пістолетом у руці їздив і переконував, присоромлював їх: та що ви робите, зупиніться! Спершу це не дуже допо-

Рудківські просвітняни привезли квіти вдячності героям Берестечка

одяг та допомогти матері. Зосталася ж бо з неповнолітніми дітьми. Господарство обклали непомірними податками, бо, мовляв, сім’я підозріла — чоловік у світах бознаде, найстарший син був дивізійником, племінник — в УПА. А таких більшовицька влада не милувала.

Нарешті повернувся батько. Здавалося, тепер родині буде легше, та в районі стався замах на депутата Верховної Ради. Тоді заарештували двадцять п’ять осіб, але знайти зловмисника не змогли. Схопили й Володимирового батька. У тебе, мовляв, два брати втекли від радянської влади на Захід, син — дивізійник, ти був вийтом у селі під час німецької окупації, тому повинен знати, хто це зробив. Батька засудили на десять років концтаборів.

Дивом за таких сімейних обставин вступивши до інституту, Володимир усі студентські роки прожив надголодь. Зате яка була розкіш — вивчення історії! Її покровителька, одна з дев’яти муз зі згортком папірсу в руці, Клію, знала, кого прихилити до себе. “Я був щасливий, — розповідає нині Володимир Іванович, — що нас із Дрогобицького педінституту на третій курс перевели на історичний факультет Львівського держуніверситету. Тут були набагато сильніші викладачі. І вони, мабуть, помітили моє пристрасне захоплення історією, бо клопоталися перед дирекцією наукової бібліотеки, щоб там мені дозволяли читати “Історію України-Руси” Михайла Грушевського. Мовляв, це студентові потрібно для ґрунтовного опрацювання теми “Економічний розвиток Перемишльської землі XVI—XVII

Пам’ятник І. Франкові біля Народного дому

магало. Отець Айдадь Ковальський, який був парохом у Новосілках, взяв за руку свого шістнадцятирічного сина, підвів до сотника й до розгублених вояків і промовив: “Хлопці! Україну треба захищати. Я вам привів свого єдиного сина, щоб він розділив вашу долю”. І це подіяло на вояків: вони залягли і шквальним вогнем зупинили противника, який переважав їх кількісно.

Розповідаємо нашим відвідувачам і про Михайла Фещина, який 1919 року був редактором місцевої української газети “Громадська думка”. Ця газета, пристрасні статті її редактора нині дають нам змогу дізнатися, чим жили тоді люди нашого краю, що потрібно було зробити, аби відродити Українську державу.

Світлиця-музей приваблює людей, особливо молодь. Приїжджають сюди із різних шкіл учні, вчителі. Ми започаткували краєзнавчі віча, на яких ідеться про історію міст і сіл, про відомих краян. Таке віче, наприклад, дуже цікаво пройшло в селі Загір’ї. Так люди з допомогою просвітян дізнаються про історію рідного краю, яку ще недавно перекручували, паплюжили, особливо якщо йшлося про національно-визвольні змагання українців тридцятих—сорокових років минулого століття.

А недавно у музеї гостювала разом із сином Ольга Львів, зв’язкова генерала УПА Романа Шухевича. У Рудках урочисто відзначали 100-річчя з дня його народження. Тож запросили її до нашої світлиці.

На відзначення зійшлися не лише просвітяни, а й учителі з усієї Рудківщини. І пані Ольга виступала перед громадою з розповіддю про самовіддану боротьбу ОУН-УПА за українську справу. Прибули й колишні повстанці з Львівського братства УПА.

— **Я проходив вулицями Рудок і бачив чимало пам’ятників діячам української культури, пам’ятні дошки жертвам сталінських репресій.**

— Сорок першого року, ще напередодні війни, енкаведисти заарештували нашу передову інтелігенцію. У будинку, на якому зараз дошка, в’язнів кували. Тоді там розташовувалася районна міліція. На ратуші — пам’ятна дошка отцеві Ониськевичу. Споруджено пам’ятники Тарасові Шевченку, Іванові Франку.

— **Їх встановили за сприяння та з ініціативи “Просвіти”?**

— Без сумніву. Громадськість підключалася до цієї справи. На початку дев’яностих активність наших людей була значно більшою, тому й кошти збирати було легше. А коли нещодавно збирав гроші на ремонт просвітянського будинку, довелося докласти значних зусиль. Чим це пояснити? Мабуть, тим, що розбудова справжньої Української держави затяглася. Про це треба думати і нашому Президентові, і його оточенню. Слід припинити чвари між політиками, зміцнити владу і здійснювати перетворення в українському дусі. Бо без національної культури, без рідної мови, українських газет, радіо-передач, телепрограм не можна обійтися. Знову потрібна жертвна боротьба за торжество української справи, національної ідеї.

Із цією думкою Володимир Іванович писав книжку про історію рідного села Підгайчики, а нині працює над історією міста Рудки. А ще він досліджує Рудківську чудотворну ікону Божої Матері, якій чотириста років. Від українських дослідників іконопису її ховали в костюлі, але історик Голинський вичитав на ній тринадцять кирилических написів, чого не вдалося зробити польським фахівцям.

Він в усьому відстоює національні пріоритети. Мріє і все робить для того, щоб ми комога швидше здолали в собі почуття меншовартості, яке ще й нині заважає багатьом краянам гордо нести ім’я українця.

РІК «ПРОСВІТИ» В УКРАЇНІ

Закінчення. Поч. на с. 1

нюється 20 років з дня організаційного оформлення тут, у столиці, Товариства української мови ім. Т. Шевченка. А ще раніше, 14 червня, цю дату відзначали у Львові. Головне — наповнити ювілейні дати щоденною роботою”.

Доповідь голови товариства задала тон гострим дебатам на сесії Головної ради. Ішлося про серйозні суспільні проблеми, про вади в роботі самого товариства. І це зрозуміло, адже як братися за розв’язання чогось глобального, не навівши ладу у власних лавах? Тому, наприклад, холодним душем було повідомлення відповідального секретаря, заступника голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Миколи Нестерчука, що досі лише сім обласних об’єднань (менше третини!) провели перереєстрацію членів “Просвіти”. Тож роботи в цьому напрямі (далеко не механічному і не другорядному) дуже багато.

Традиційно чи не найбільша амплітуда суджень була стосовно наболілої проблеми: відносини “влада — громадська організація”. Тут думки коливалися від розпачу щодо якогось “суспільного гетто”, мало не резервації, в яку подекуди загнано товариство, до побоювання, щоб не стати прислужниками влади. До останнього, судячи з усього, ще далеко. А от до “резервації” деінде ближче. І йдеться не лише про традиційно “важкі” східний чи південний регіони. Так відбувається навіть у столиці. Так, заступник голови міської “Просвіти” Зоя Голота розповівши про невідомий потяг студентства, учнів до просвітянської громадської роботи, із сумом констатувала, що в низці шкіл адміністрація й досі чинить спротив створенню осередків товариства “Просвіта”. Звичайно, вони не роблять це гласно, відкрито, не забороняють таких осередків, а використовують підступні методи тиску й мало не залякувань.

У роботі ради взяв участь заступник начальника столичного управління освіти й науки Василь Герасименко. Член Головної ради товариства ніяк не прокоментував цієї ганьби, але сподіваймося, що належна реакція буде. Бо якщо таке відбувається в столиці, то що говорити про деякі регіони?

Говорили і про приплив молодих сил до товариства. “Гляньмо, скільки тут, серед нас, молодих людей?” — скрушно зітхнув один з учасників зібрання. Серйозна розмова зайшла про діяльність “Молодої Просвіти”. Ця громадська організація начебто й автономна, але, звичайно, невіддільна від

Доповідь Павла Мовчана

“Просвіти”. І питання, проблеми тут є, що засвідчив виступ заступника голови “Молодої Просвіти” Євгена Букета. Адже якщо доходити до прямої конфронтації обласного об’єднання “Просвіти” з молодими просвітянами, як у Харкові, то про співпрацю вже не йдеться.

Дуже гострим був виступ члена Головної ради і редколегії нашої газети Любові Голоти. Вона почала з того, що організаційна робота і в центрі, й на місцях недостатня. Штаби обласних об’єднань відірані від районних і місцевих організацій, перереєстрація ведеться формально, діють якісь “партизанські Просвіти”. У той же час в глибинці можна знайти чудові зразки справжньої просвітянської роботи, приклад якої Л. Голота навила з однієї зі шкіл Дніпропетровщини. Чому б не розповісти про такі первинні осередки нашої просвітянської телестудії? Чому не видати буклета, бодай плаката з розповіддю про товариство? Натомість акцент часто роблять на концертно-пока-

зушні заходи, на “круглі столи” для самих себе.

Наскільки різні суспільні ситуації, різні можливості й рівні співпраці просвітян із владою, засвідчили виступи голів обласних об’єднань із традиційно непростих в національному плані регіонів. Так, голова Луганської “Просвіти” Володимир Семистяга похвалився, що місцеві просвітяни все-таки спонукають представників влади до роботи на державу, національну ідею. Тому й створено постійно діючий Шевченківський комітет на чолі з головою облдержадміністрації, а заступником у нього — саме В. Семистяга. Тому без просвітян тут не обходиться жодна важлива суспільна акція.

Але ось інший приклад. Голова Одеської “Просвіти” Олександр Степанченко розповів про створений просвітянами Фонд для спорудження пам’ятника жертвам Голодомору. Однак, коли просвітяни подали у міську раду Одеси заявку на встановлення такого пам’ятника в обласному центрі, то отримали відмову. Ще й з дивною, майже

пам’ятника цариці Катерині II. Рада працювала у п’ятницю, тож її учасники не могли знати, що всього за два дні, в неділю, попри все сказане, в Севастополі все-таки відкриють цей пам’ятник одіозній імператриці, гнобителі України.

Словом, просвітяни знову на передовій, у вирі боїв за нову демократичну Україну. Про це ще раз нагадав у заключному слові Павло Мовчан, зазначивши, які перепони чинять прийняттям в парламенті двох нових законів про мову, підготовлених за безпосередньої участі “Просвіти”. Росія та її ставленики тут, у нас, прагнуть зруйнувати демократичну коаліцію. Так що ювілейний рік зовсім не буде роком парадів і самих лише святкувань, а роком щоденної роботи.

Головна рада затвердила заходи з відзначення ювілею “Просвіти”, участі товариства у відзначенні 75-річчя Голодомору. Прийнято рішення про проведення акції “Просвітяни — за європейський вибір”. Найактивніших діячів відзначено медаллю “Просвіти” “Будівничий України”.

Сесія Головної ради розглянула низку організаційних питань і прийняла відповідні рішення. Рада кооптувала до свого складу й обрала до Центрального правління і затвердила на посаду заступника голови ВУТ “Просвіта” відомого українського письменника Василя Фольварочного.

Рада задовольнила прохання головного редактора газети “Слово Просвіти” Любові Голоти звільнити її з посади. Любов Василівна, яка 12 років керувала нашою газетою, зосередилася на творчій праці, а також авторській програмі на Українському радіо. Рада висловила Любові Голоті вдячність за багаторічну працю в газеті, а також призначила її головою редакційної колегії газети “Слово Просвіти”.

Рада затвердила виконувача обов’язків головного редактора газети “Слово Просвіти” Валентину Давиденко на посаді головного редактора газети. Її також введено до складу Головної ради і Центрального правління товариства.

До складу Головної ради було кооптовано письменників Олександра Шокала, Михайла Наєнка, Віктора Гамана, заступника голови “Молодої Просвіти”, інтернет-редактора нашої газети Євгена Букета, голову Студентського братства Олега Яценка.

Фото Олесь Дмитренко

Нагородження активістів “Просвіти”

Роман МИСЬОВИЧ,
м. Долина Івано-Франківської обл.

Ідеологи шовінізму по-своєму формували духовний світ українців у період царської Росії та радянської влади.

Укази Петра I, Катерини II, міністра внутрішніх справ Валуєва, Миколи II забороняли книгодрукування українською мовою, викладання в Києво-Могилянській академії, театральні вистави, ввезення українських книжок з-за кордону, друкування українських текстів до нот і українську пресу.

Радянська влада застосовувала цензуру, політичні репресії, жорстокий терор у наступі на українську національну культуру, мову, релігію. Просвітницькі установи закривали чи перетворювали на осередки комуністичного виховання. Піддано репресіям Українську Автокефальну Православну Церкву на сході й Греко-Католицьку Церкву на заході.

Більшовицька влада нібито не забороняла української мови, ідеологічна машина діяла підступніше: тисячі українських слів викидала зі словникового фонду.

Щоб звести українську до побутового рівня, її вилучали з наукового і виробничого життя. Вивчення української мови обов'язковим не було. Українську могли вивчати за бажанням батьків як предмет, а не як рідну материнську, з вихованням любові й шани до неї.

Освітні радянські установи (дитячі садки, школи й інші виховні заклади) не виховували національно свідомих українців, які пишалися б історичним минулим, своєю мовою, культурою.

За любов до рідної мови, історії власного народу радянська ідеологічна машина жорстко карала, засуджуючи на багаторічне тюремне ув'язнення: згадаймо про долю В. Чорновола, В. Стуса, О. Заливахи, В. Кравцівського, Л. Лук'яненка та багатьох сотень українців, які не могли змиритися з приниженням національної гідності.

Різними засобами українцям прищеплювали неприязнь до рідної мови. Переважна більшість негативних героїв радянського кіно й естради розмовляла українським суржилом або збідненою побутовою мовою — наприклад, широко відомі виступи Тарাপуньки і Штепселя. Чи могла українська дитина пишастися рідною мовою, чуючи суржикові виступи Тарাপуньки та довершеність російської з уст Штепселя? Боляче, що і досі цю неприязнь поширюють “сердючки” — артисти української й російської естради.

Радянська ідеологія постійно у завуальованій формі нав'язувала думку про схильність українців до зради, їхню нездатність до самопожертви за національні інтереси і неспроможність, без натхнення і допомоги росіян, досягти успіхів у творчості. Тож успіхи українців ставали надбанням Росії, а вчені-українці — радянсько-російськими вченими.

Щоб прищепити українській молоді байдужість, а то й неповагу до всього українського, з відчуженням від свого рідного і

Фото Святослава Мізернюка

«НЕ ОДНАКОВО МЕНІ»

пригорненням до чужого — російського, радянська ідеологічна політика ховала правду про героїчне минуле народу.

Історія України в освітній радянській програмі починалася з розповіді про утворення так званої УРСР, без згадки і всебічного висвітлення Української держави за козацьких часів. Проте детально вивчали історію Росії з обов'язковими знаннями родоводу Романових. Приховували події, пов'язані з розгромом російського війська козаками під проводом гетьмана І. Мазепи проти Петра I, події, пов'язані з утворенням УНР і ЗУНР та їхньої Злукою, з героїчними походами отаманів проти більшовицької влади у Східній Україні. Не згадували і про героїв Крут, Базару та революційну роботу С. Петлюри, Є. Коновальця, підпільну діяльність А. Мельника, Т. Боровця, С. Бандери й інших провідників — борців за вільну Українську державу. Щоб позбавити документального підтвердження боротьби українців за незалежність, радянські ідеологи вчинили (як німецькі нацисти) акт вандалізму: підпалили з допомогою фосфору унікальні документи історичного відділу архіву Державної національної бібліотеки.

У таких радянсько-колоніальних умовах цілеспрямованого нищення пам'яток історії й культури України, переслідування народних звичаїв і обрядів виростала національно свідомо українська інтелігенція, розвивалася й удосконалювалась українська мова.

Дивує те, що тепер Українська держава

дала можливість телестудіям демонструвати радянські кінофільми, які продовжують прославляти російських царів та полководців, і заборонила демонструвати фільм “Молитва за гетьмана Мазепу”. Досі Православна Церква Московського патріархату продовжує вороже ставитися до української мови й релігії. У цьому переконуєшся, відвідаючи Почаївську Лавру, де “богобоязливі” ченці не візьмуть навіть за попередню плату заяви на відправлення молитов, написаних українською, довідавшись, що це — парафіяни Православної Церкви Київського патріархату або УАПЦ.

У таких ідеологічно-репресивних умовах українці в Україні ставали суржикомовними.

24 серпня 1991 року — у День проголошення незалежності України — з'явилася надія, на відродження духовності українців під опікою держави. Це було б можливо, якби всі ланки державного керівництва очолювали українські патріоти. Насправді у керівництві держави залишилися (за незначним винятком) колишні партійні радянські функціонери, як каже Б. Олійник, “видатні міняйли прапорів”, яким до душі припав російсько-радянський “патріотизм” і політика української “меншовартості”.

Про важливість формування керівництва держави націонал-патріотів розуміли ще за часів гетьманування Б. Хмельницького. Як стверджує М. Міхновський у праці “Самостійна Україна”, переславські статті, які визначили взаємини й обопільні зобов'язання України і Росії, застерігали, що “...суб'єкт

неукраїнської національності не може бути на уряді у державі Українській”.

10 стаття Конституції стверджує, що державна мова в Україні — українська. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, але посадові особи високого рангу й народні депутати, виконуючи службові обов'язки, спілкуються, виступають російською, зневажаючи Українську державу й українців.

А ми терпимо? Чи ятрить наше серце мовна проблема? Чи обурюємося тим, що на 17-му році Української держави не маємо державних україномовних теле- і радіоканалів, у передачах яких усе синхронно озвучувалося б українською мовою, як це робить україномовна радіостанція “Свобода”. Наші діти й онуки вже 16 років не вивчають у школах російської мови, мають моральне й повинні мати конституційне право отримувати всебічну і повну інформацію державною українською мовою.

З поваги до держави росіяни мають знати державну мову, якщо хочуть бути її громадянами. Українці не зайді, а корінна нація, і їхня мова повинна мати пріоритет як державна. Тоді можна стверджувати, що Україна сформувалася як держава українців.

Надання російській мові статусу другої державної позбавило б українську мову можливості утвердитися в усіх важливих сферах суспільного життя.

На захист української мови мають стати депутати Верховної Ради і місцевих рад: треба скликати громадські віча, де обговорювати проблеми наступу українофобів на українську мову й культуру та прийняти рекомендації щодо протидії зросійщення України.

Вимоги надати російській мові статусу офіційної — це не стільки вияв піклування про російську, якій нічого в Україні не загрожує, скільки завуальований політичний маневр російських шовіністів та їхніх українських прихвостнів: до прагнення “великої Росії” “спільних просторів” — економічного, інформаційного, сексуально-порнографічного, епідеміологічного — додати найголовніший — мовний. Бо спільна мова — то підмурок єдиної сов'єтизованої спільноти.

Нині тільки українофоби з Партії регіонів, комуністи, прогресивні соціалісти, соціалісти з О. Морозом, сподіваючись на безастережну підтримку окремих духовно скалічених українців та матеріально залежних від антидержавних чиновників усіх рівнів, підступно збурюють народ, пропонують надати російській мові статус другої державної. Цю пропозицію — впровадити антиукраїнські засади у національну політику держави — вони обґрунтовують конституційним правом на свободу волевиявлення в демократичній державі, якою є Україна. Але у жодній країні світу демократичні свободи не дають права підривати національні підвалини держави. А для цього слід конституційно визнати українців корінною, титульною нацією.

Тайна БРАТЧЕНКО,
м. Біла Церква

Відомий журналіст і письменник Павло Мовчан сказав, що народ — зодчий своєї мови. Отже, всі ми, українці, повсякчас будемо нашу мову, як святий храм нашої духовності.

Але, на жаль, ще трапляються “шашелі”, які шкодять її здоровому зростанню і спотворюють за власним бажанням. Це стосується і російського “суржику” і вульгаризмів на кшталт “блін”, “тіпа”, “короче”, які часто можна почути від молоді (всі ці слова-паразити прийшли до нас із російської мови і не притаманні українській). Звичайно, кожна мова може збагачуватися за рахунок слів іншомовного походження, але ж не таких “перлів”!

Мабуть, через нашу поблажливість або байдужість ми сьогодні чи не єдина країна з колишнього Радянського Союзу, де 75 % періодики виходить російською мовою, на телебаченні більшість програм також транслюється цією мовою. А наслідком є те, що російську мову ще хтось збирається “захистити”. Невідомо, від кого.

А ось телереклама транслюється українською. Але іноді самі диктори так спотворюють її, що не можна впізнати рідних слів. Наприклад, у рекламі про олію “Ятрань” диктор наголос робить на останньому складі, а це неправильно. Складається враження, що

МОВНІ МУТАНТИ АТАКУЮТЬ

вона ніколи не чула пісні “Там, де Ятрань круто в'ється”, не пам'ятає друкарських машинок з цією назвою, не знає, що навіть у радянські часи танцювальний ансамбль “Ятрань” був відомий за кордоном! Що й казати про культуру мовлення пересічних громадян, якщо навіть диктори, які мають бути взірцем, здатні так її спотворювати!

А хіба не муляють очей рекламні вивіски іноземною мовою? Якщо хочемо наблизитися до Європи, то варто взяти за приклад Польщу. Там не побачите жодної вивіски чи реклами іноземною, бо, за їхнім законом, за це штрафують. Чому б і нам не перейняти цього, і так “поповнити” бюджет? Адже іноді господарі яток, крамниць і фірм дають їм такі назви, яких самі не розуміють.

Якось побачила крамницю “Санта”. Подивилася на вітрини і побачила там жіночу білизну, косметичку і презервативи. “А де можна у вас купити хрестик, образок або церковну свічку?” — запитую у дівчини-продавщиці. Вона здивувалася: “В нас такого немає!” — “Як це немає? Адже назва “Санта”, тобто з італійської і французької — “свята”! То які ж товари ви можете запропонувати, що відповідали б цій назві?” — “Я... Я нічого не знаю... Хазяїн таку назву дав...” — пробелькотіла вона.

Зрозуміло, що назву вигадав “хазяїн”. А ми? Будемо спокійно споглядати це і лишастися байдужими споживачами перекручених іншомовних слів, перекладу яких дехто не знає? Та й самі українці випускають таких словесних “мутантів”, до яких іншим важко додуматися. Нещодавно у хлібній крамниці побачила на вітрині пакет зі звичайним соняшниковим насінням. На ньому було написано “Хохляшки”. Передивилася орфографічний і тлумачний, російсько-український і українсько-російський словники, але в жодному з них не знайшла “хохляшек”. То де ж народився цей “мутант”? Виявляється, в Донецькій області. Принаймні цю адресу зазначено на пакетик з насінням. У схожих випадках здається, що пишуть не українці, а іноземці, до того ж, бездарні.

Нещодавно отримала повідомлення про сплату за послуги телефонного зв'язку. Дивлюся на зворотну адресу: “Белоцерковская телефонная компания...” (російською мовою), а далі назва вулиці: “Сичневий прорив...” Так і не зрозуміла, на честь якого сича названо вулицю, і якою мовою це написано.

Ось так душать нашу мову “мутанти”. Ось так не лише хазяї й хазяйки крамничок, яток, а й солідних фірм і організацій не

вважають за потрібне дотримуватися Основного Закону, де записано, що державна мова в Україні — українська. Звичайно, є певна категорія людей, яким закон не писаний... Але привчаймо їх дотримуватися закону, щоб не пошитися в дурні! Адже інколи потрапляємо в такі ситуації, що над нами сміються навіть маленькі діти.

Нещодавно побачила, як молода мати купує доньці-школярці шоколадні цукерки з назвою “Машенька”. Дівчинка подивилася на обгортку й запитує: “Мамо, а як ти гадаєш, якої національності ця “Машенька”? — “Звичайно, що росіянка” — відповідає мати. “Ні, — заперечує донька. — У неї російське ім'я, але ж вона одягнена в національний французький одяг, навіть взута в дерев'яні “сабо”. Адреса Машеньки в Україні! Ось, дивися, на обгортці написано: м. Херсон, вул. Перекопська, 12. Кондитерська фабрика...” То хто ж ця Машенька — росіянка, українка чи французенка?” — “Мабуть, вона “інтердівчинка”! — пожартував старший брат.

Навіщо випускати у світ таких “інтердівчат” для наших дітей? Навіщо нашій рідній мові такі потвори? Нам приємно, коли диктор телебачення, закінчуючи програму, звертається: “Шануймося!” До речі, жодною з європейських мов це поняття не перекласти одним словом. Це означає — шануймо себе, а отже, свою мову, без якої ми не гідні вважати себе українцями.

ЙОГО ДУМА, ЙОГО ПІСНЯ

Олекса ЮЩЕНКО,
поет, заслужений діяч мистецтв України

З нагоди 110-ї річниці з дня народження видатного народного співця, кобзаря Єгора Хомича Мовчана до Києва прибули з Великої Писарівки, що на Сумщині, його земляки, щоб ушанувати пам'ять митця, вклонитися землі, де його поховано. Єгор Хомич народився 1 травня 1898 року. Йому випало побачити світ лише п'ятилітнім. Хлопчині не всміхалися щаслива доля, але він виявився мужнім і наполегливим.

Велика Писарівка була відома на Слобожанщині тим, що мала своїх кобзарів — Григорія Кожушка та Степана Пасюгу. Вони обидва допомогли хлопцеві опанувати мистецтво гри на кобзі. Григорій Кожушко змайстрував кобзу для нього, Степан Пасюга вчив кмітливого хлопчину, не шкодуючи ні сил, ні часу.

Ставши відомим виконавцем пісень, Єгор Мовчан прибув до Харкова, і там його почув славетний Гнат Хоткевич. Він дав чимало порад кобзареві, особливо ж у виборі репертуару. На його думку, варто було зменшити кількість жартівливих пісень, а виконувати твори про долю свого народу. І незабаром почали звучати у виконанні Є. Мовчана “Невільницький плач”, “Кармелюк”, “Козак Максим Залізняк”, “Літа орел, літа сизий” та багато інших народних дум і пісень.

Максим Рильський зацікавився долею кобзаря і до кінця свого життя спілкувався з ним. Працюючи директором Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук України, Максим Тадейович запросив кобзаря на виїзне засідання вченої ради в Одесу, потім у Чернівці, де в концертах після нарад брав участь і Єгор Мовчан. Після концерту в помешканні народної пое-

теси Параски Амбросій Максим Рильський написав вірш “Єгор Мовчан у Параски Амбросій”. Ось кілька рядків з нього:

*Був серед нас Єгор Мовчан —
Ну хто його не знає на Вкраїні?

*В той вечір сніжної зими,
В Задубрівці, гостюючи в Параски
Юхимівни, Єгор Хомич співав
З таким завзяттям, з силою такою
І давні думи, і пісні сучасні*

Без наших просьб, на власне пожадання...

Високе мистецтво кобзаря було відзначено Почесною грамотою Верховної Ради, медаллю Міжнародного з'їзду славістів у Москві. А на його 60-річчя у Велику Писарівку приїхав академік Максим Рильський. Він подарував ювілярові нову кобзу, яку Єгор Хомич поцілував на знак вдячності. Він сказав, що мріяв отримати такий цінний інструмент із рук славетного поета-академіка. Це було 10 травня 1958 року.

У березні 1968-го Київ прощався з кобзарем. Його прийняла київська земля на Берковецькому цвинтарі. Останні роки життя народного митця минули в Пушчеводицькому будинку ветеранів сцени.

Отже, нинішнього року вшанувати пам'ять кобзаря прибула до Києва група його земляків, серед яких — завідувач районного відділу культури Валентина Кравченко, заступник голови райдержадміністрації Володимир Могилевський, внучатий племінник Єгора Мовчана Володимир Мірошник, редактор районного радіомовлення Петро Нечвоглад, голова спілки бандуристів Сумщини, заслужений діяч мистецтв України Микола Мошик. На могилі кобзаря отець Михайл відправив панахиду. Кобзар Микола Мошик виконав пісню на мої слова, присвячену Єгорові Мовчану.

Максим Рильський на 60-тирічному ювілеї кобзаря Єгора Мовчана у Великій Писарівці на Сумщині. Травень 1958 р.

У вшануванні взяли участь народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Анатолій Мокренко, літератори.

Земляки поділилися своїми думками щодо подальшого вшанування пам'яті кобзаря, облаштування садиби Єгора Мовчана, реставрації його хати, закликали благодійників зі столиці долучитися до цієї шляхетної справи.

Варто було б громаді Великої Писарівки

подбати і про пам'ятний знак, стелу, на якій би значилися імена народних співців Єгора Мовчана, Григорія Кожушка, Степана Пасюги, які є гордістю цього села, а також усієї України.

Я подарував землякам книгу-альбом, присвячену славним Гомерам України — кобзарям, у якій чимало матеріалів про життя і творчість Єгора Мовчана, вміщено фото-портрет кобзаря. Це видання побачило світ завдяки допомозі Сумського земляцтва у Києві.

Віктор Селюк і ведуча церемонії Людмила Найденко

Євген САВЕНКО,
голова МНКА УТ “Вербиченька”,
м. Нижнекамськ, Татарстан

Нижнекамська українська національно-культурна автономія “Вербиченька” протягом багатьох років проводить роботу з увічнення пам'яті видатних українців, які жили і працювали в Татарстані.

31 травня 2008 року в Казані відбулася знаменна для тутешніх українців подія — на фасаді будівлі Татарського державного театру драми і комедії ім. Каріма Тінчуріна урочисто відкрили меморіальну дошку на вшанування Оксани Петрусенко.

На урочистості зібралися гості з міст Поволжя, Москви, Іжевська, Києва. Заступник міністра культури Татарстану Айрат Заппаров привітав усіх учасників, гостей і організаторів з видатною подією в культурному житті Казані.

Автор цих рядків мав честь говорити про ту мудру політику керівництва Татарстану, завдяки якій кожний народ багатонаціональної республіки має можливість зберігати та розвивати свою історію, культуру і традиції.

Радник з питань культури та освіти Посольства України в Російській Федерації Ольга Дарибогова підкреслила, що завжди з теплими почуттями бере участь у заходах, які проводять нижнекамці. Подякувала за копітку і безкорисливу роботу товариству “Вербиченька” і керівництву Татарстану, що створює сприятливі умови для розвитку української культури.

Справжньою окрасою свята було вокальне вітання від солістки московського

ІЙ СУДИЛОСЯ БЕЗСМЕРТЯ

У СТОЛИЦІ ТАТАРСТАНУ КАЗАНІ УРОЧИСТО ВІДКРИТО МЕМОРІАЛЬНУ ДОШКУ ОКСАНИ ПЕТРУСЕНКО

Великого театру Галини Чорноби.

Значну допомогу в підготовці та проведенні свята надала Асамблея народів Татарстану, від імені якої з вітальним словом виступив керівник виконавчого комітету АНТ Микола Владіміров.

Нижнекамськ представляли заступник глави Нижнекамського муніципального району Рашид Міннуллін і начальник відділу зв'язків із громадськими об'єднаннями та з національних питань Чулпан Махмудова. Від імені Об'єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії українців Росії з вітальним словом виступив співголова ОУР Валерій Семененко.

Тепло української землі привезла солістка Київської філармонії Інна Андріяш-Місько. Вона зачитала вітальні листи від Всеук-

раїнського жіночого товариства імені Олени Теліги та народної артистки України Валентини Антонюк.

Ще одним вітанням з України стали слова керівника татарського вокального ансамблю “Асил’яр” Альфії Шевченко (м. Київ).

Від імені української організації “Славутич” вітання з Москви привіз доктор медичних наук, професор, академік Російської академії природничих наук Тарас Дудко.

Схвилювала присутніх розповідь про Оксану Петрусенко людини, що зустрічалася з нею. Колишній актор, згодом театральний художник Віктор Іванович Селюк зараз живе в Казані. 1938 року він брав участь з нею у виставі, досі пам'ятає обличчя, її сильний, дзвінкий голос.

На святі зачитали вітальні телеграми від родичів Оксани Петрусенко і письменника, багаторічного дослідника її життя й творчості Миколи Кагарлицького, від Міністерства культури і туризму України, Фондації ім. О.

Учасники урочистостей біля меморіальної дошки

рочинних ініціатив з української Всесвітньої мітра Павличка і на-ни Оксани Білозір.

Свято на цьому не завершилося. Дійство перемістилося у Меморіальний музей Максима Горького, розташований неподалік.

Було показано літературно-біографічну композицію про життя і творчий шлях легендарної української співачки. Музичні твори з її репертуару виконували Галина Чорноба, солістка Великого театру Росії, заслужена артистка РФ, народна артистка України, Зульфія Шарифутдінова, солістка камерного і народного оркестру, лауреати I Відкритого конкурсу ім. О. Петрусенко (2007 р.) Оксана Ялтанська, Діляра Камалова, Ніна Астаф'єва, Олеся Чурашова й Альбіна Загредінова, Інна Андріяш-Місько. Акомпанувала їм концертмейстер Рамзія Загідулліна.

Порадував глядачів своїм мистецтвом професор Казанської державної консерваторії, соліст Казанського театру опери та балету, заслужений артист Татарстану, народний артист Каракалпакії та Башкортостану Юрій Борисенко, який виконав українські й російські народні пісні. Акомпанувала народна артистка Татарстану Юзефіна Сокульська.

Вінок українських пісень пролунав у виконанні хору “Вербиченька” (м. Нижнекамськ), лауреата Всеросійського фестивалю-конкурсу хорових колективів ім. О. Кошиця (музичний керівник Г. Мешанінов, заслужений працівник культури РФ, нагороджений 2003 р. нагрудним знаком Міністерства культури України “За розвиток української культури в Росії”).

Порадували своєю творчістю київські гості — ансамбль “Асил’яр” під орудою Альфії Шевченко. Уродженка Нижнекамська, що довгі роки мешкає в Києві, вона не лише не забула свого історичного коріння, а й згуртувала навколо себе однодумців. Колектив виступає в Україні, Литві, Польщі, пропагуючи татарську національну культуру. Але коли в їхньому виконанні пролунала українська народна пісня “Ти ж мене підманула” татарською мовою, захопленню присутніх не було меж.

Значення нашого свята перебільшити, напевно, неможливо. Відновлюється історична справедливість, й ім'я Оксани Петрусенко повертається в місто, де її визнали справжньою зіркою і дали звання “наш український соловейко”. Такі заходи — місток між культурами українського і татарського народів.

НІЖИН В ДОБУ БАРОКО

Архітектурні пам'ятки Ніжина доби козацького бароко (XVII—XVIII ст.) вражають різноманітністю та вишуканістю форм. Однією з перлин стародавнього міста лишається Спасо-Преображенська церква. Безжалюно сплюндрований за роки комуністично-атеїстичного режиму, перетворений невдячними нащадками на жалюгідну руїну та смітник, цей храм витримав натиск лихих долі. Він живе досі.

Перші згадки про ніжинську Спасо-Преображенську церкву належать до середини XVII століття. 1625 року польський король Сигізмунд III, приєднавши до своїх володінь Чернігово-Сіверські землі, будує на місці старого Ніжинського городища міцну дерев'яну фортецю. Так на лівому березі річки Остер виникають укріплені дерев'яними стінами Замок та обнесене високим земляним валом Старе місто. Невдовзі оселі ніжинців та міські квартали з'явилися й на правому березі Остра — Нове місто. Його населяли переважно козаки, які за часів Хмельниччини (1648—1657 рр.) утворили Новомескую сотню Ніжинського полку. Саме тоді, в середині XVII століття, і з'явилася в Новому місті дерев'яна церква, яка простояла там понад 100 років. Ці перекази підтверджують і документальні джерела. Тривалий час у церкві зберігалася книга “Огородок Пресвятої Богородиці” з повчальними духовними текстами, на якій було дописано від руки: “Року Божого 1673 отменил раб Божий Ларион Верховлаз и надал на церков Божию Новомескую”. Отже, у той час дерев'яний храм активно діяв.

У середині XVIII століття парафіяни Спасо-Преображенського храму вирішили побудувати на місці старої дерев'яної нову муровану церкву. Її фундамент заклали поруч зі старою. Та коли звели новий храм, на місці вітаря попереднього спорудили невеличку дерев'яну капличку. 1782 року її на власні очі бачив та описав О. Шафонський, автор “Черниговского наместничества топографическо-го описания”.

Про обставини будівництва цегляного храму Преображення Господнього дізнаємося з матеріалів українського мистецтвознавця Федора Ернста, репресованого в роки сталінізму за наукову цікавість до історії української культури. 1923 року він відвідав Ніжин, обстежуючи місцеві храми та пам'ятки старовини. За свідченням ученого, в іконостасі ніжинської Спасо-Преображенської церкви містилася мідна дощечка з написом: “1748 заложена за священнонаместника крестового Феодора Савицкого, сооружена сия церковь 1757-го за священников Даниила и Николая Савицких и ктитора Петра Сполатьбога. Писал и золотил иконостас Иван Демианович Веснинский, а платил деньги грек Павел Артемов, который сделался слеп”.

Новозбудований храм мав три престולי: головний — на честь дванадцятого свята Преображення Господнього, та два додаткових — на честь Введення Богородиці до храму та Тихвинської Її ікони. Надзвичайно цікавий та оригінальний в архітектурному плані зовнішній вигляд церкви: тут вдало поєднано хрещатий план будівлі з лінійним розташуванням бань, що часом спостерігаємо у найкращих взірцях вітчизняної дерев'яної

церковної архітектури XVI—XVIII ст. Три круглі барабани храму розташовано вздовж центральної осової лінії будівлі та увінчано струнками грушоподібними верхами з двома залами, характерними для українського бароко.

Про внутрішнє оздоблення церкви знаємо мало. Відомо, що крім іконостасу, всередині церкви була багато оздоблена срібна гробниця з Плащаницею Спасителя, а стіни храму розписували місцеві іконописці.

У XVIII столітті при храмі діяли школа та шпиталь коштом громади та за рахунок пожертв. 1852 року всі внутрішні розписи храму, за винятком нижнього ряду іконостасу, перемалював місцевий художник Фома Кононов. А впродовж 1853—1857 років храм зазнав значної перебудови: із західного боку до нього прибудували теплу церкву з високою триярусною дзвіницею. Спаску церкву було розширено ще двома престолами — на честь Казанської ікони Божої Матері та Різдва Івана Предтечі. Тоді ж було змінено і зовнішній вигляд храму: струнки барокові верхи замінили класичними напівсферичними — згідно з архітектурними смаками нової доби. Усі будівельно-ремонтні та оздоблювальні роботи проводили коштом відомого в Ніжині мецената та благодійника купця другої гільдії Михайла Степановича Біди (Бедіна).

Благодійник і меценат Спасо-Преображенської церкви М. С. Біда після смерті знайшов вічний спочинок у склепі біля стін храму. Відомий історик, етнограф та краєзнавець Є. Г. Спаська згадувала, що навіть після революційних подій 1917—1920 років бачила, як за заповітом благодійника в день поминання біля його могили церковна громада накривала поминальний обід для бідних. Вона також стверджувала, що, за давньою традицією, Спасо-Преображенська церква була своєрідним духовним осередком місцевих ремісників: саме тут зберігалися цехові

реліквії — знаки та прапори ніжинських ремісничих об'єднань.

Подія, що відбулася біля храму 1 травня 1861 року, назавжди пов'язала ніжинську Спасо-Преображенську церкву з ім'ям Тараса Григоровича Шевченка. Під час перевезення праху поета із Санкт-Петербурга в Україну для перепоховання жалобна процесія зупинялася в Ніжині, й тут, на майдані перед храмом, відбулася перша в історії міста українська маніфестація, а ніжинські священники відслужили панахиду над труною Великого Кобзаря. Про те, як зустрічали в Ніжині процесію, що супроводжувала тіло Шевченка, дізнаємося зі спогадів М. Білецького, Л. Глібова та В. Толбіна. Жалобну процесію біля міської застави зустріли представники місцевої інтелігенції, ремісники з розгорнутими цеховими прапорами й хоругвами, студенти Ніжинського ліцею кн. Безбородька та гімназисти. Колісницю з труною провезли через місто Московською вулицею та ввезли в огорожу Спасо-Преображенської церкви. Після панахиди, яку відправили соборно ніжинські священники на чолі з протоієреєм Федором Бордоном, законовчителем Ніжинського ліцею, студенти прикріпили до віка труни вінки й квіти. Церковна процесія супроводжувала труну з тілом Кобзаря через усе місто Гоголівською та Київською (тепер вул. Шевченка) вулицями до самої застави на Київському виїзді. 1991 року на пам'ять про цю подію ніжинці встановили біля Спасо-Преображенського храму пам'ятний знак.

Бурхливі події XX століття позначилися і на долі Спасо-Преображенського храму. З 1924 року в ньому правила службу Божу громада Української Автокефальної Православної Церкви, а сам храм став кафедрою Ніжинського єпископа. Після розправи у 1930 роках над “автокефалістами” війовничі безбожники добралися й до самого храму. Спасо-Преображенську церкву закрили, а в ній розташували військовий склад. Як розповіда-

ють старожили, під час Другої світової війни, влітку 1941 р., коли з міста виходили підрозділи Червоної армії, будівлю церкви разом з військовим майном, що не було евакуйоване, підпалили.

Під час окупації в Ніжині гітлерівські загарбники знищили дзвіницю, залишки якої височіли понад дорогою та буцімто загрожували обвалом. А після війни, наприкінці 50-х років, з допомогою вибухівки нова влада знищила прибудовану до храму теплу церкву. Готували до вибуху і Спасо-Преображенський храм. Але він вистояв.

Смертельна загроза знов нависла над Спасо-Преображенським храмом 1960 року, коли тодішній секретар Ніжинського міського комітету П. Чаус та голова виконкому міськради Л. Гузієнко звернулися до Ради Міністрів УРСР з листом, у якому повідомляли, що існуючі з Ніжині аварійні церковні споруди (серед них і Спасо-Преображенський храм) “своим зовнішнім видом обезобразивают город, что вызывает справедливое возмущение общественности”. Чиновники пропонували розв'язати проблему нестачі коштів на реставрацію храмів за допомогою... бульдозерів. Вони просили дозволу на “розборку” аварійних церковних будівель, зокрема на знищення Спасо-Преображенської цер-

кви. Але цей бульдозерний задум не здійснився. Рада Міністрів не дала дозволу на руйнування пам'яток, зазначивши, що всі вони мають неабияку історико-культурну цінність. Однак реставраційні роботи не починалися.

Сьогодні ми переживаємо складний і суперечливий, але незворотний процес відродження духовності. Відкриваються православні святині, відроджується українська православна традиція, утверджується ідея помісності Української Православної Церкви. Доведений за роки радянської влади до стану жалюгідної руїни, сплюндрований та осквернений, Спасо-Преображенський храм 1998 року влада “милоством” передала Київському патріархатові. Відтоді його настоятель — вихованець Київської Духовної Академії УПЦ КП о. Віталій Філозоф.

Громада прибрала сміття біля храму, пристосувала для богослужіння приміщення колишньої автостанції, що розташоване на подвір'ї церкви. Незважаючи на холод і незручності, провокації прихильників “канонічного”, себто “московського православ'я”, і навіть одноразові пограбування, тут регулярно відбувається служба Божої, а в пам'ятні Шевченківські дні — загальноміські урочистості та панахиди за Великим Кобзарем.

2002 року завдяки допомозі народного депутата України, колишнього голови Верховної Ради України Івана Плюща та Київського міського голови Олександра Омельченка спеціалісти проектореставраційного інституту “Укр-проектреставрація” розробили проект відтворення первісного вигляду Спасо-Преображенської церкви. Уже виконано першочергові роботи з відбудови бань та консервації пам'ятки.

22 березня 2002 року в Ніжині урочисто освятили і встановили хрести на Спасо-Преображенській церкві. За давньою традицією, всі охочі змогли доторкнутися до освятих христів перед тим, як вони навки засяяли на відновлених банях храму.

Зараз відновлення триває. І хоч воно потребує величезних зусиль священників і мирян, вкладання чималих коштів, сподіваємося, що невдовзі оновлений храм скликатиме вірян на молитву, щоб ішли вони дорогою духовності й високої моралі.

Протоієрей
Олександр МОРОЗОВ,
голова Ніжинського міського
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

Фото
Олександра ШЕПНІВСЬКОГО

ДЕШИЦЯ ПРО БЕЛЬГІЮ ПОЗА БРЮССЕЛЕМ, або Є ТАКІ МІСТА...

Анатолій ГАТЕНКО,
м. Київ

Побачивши раз, їх не забудеш ніколи. Віднедавна відкриваємо для себе світ у всій його розмаїтості. Щоправда, маючи можливість виїхати за кордон, багато наших співвітчизників обмежується оглядом європейських столиць. І це добре як для початку освоєння світових цивілізаційних центрів. Та все ж треба освоювати глибинні джерела інших культур.

У Бельгії таке глибинне джерело — портове місто Брюгге на Північному морі, адміністративний центр Західної Фландрії. Тут є те, чого ви ніколи не побачите і не відчуєте у Брюсселі, сучасному мегаполісі з притаманними йому автомобільними заторами, великою кількістю іммігрантів, галасом.

Брюгге, особливо його історичний центр, пішохідний. Адже туризм — одна з основних прибуткових галузей міста. А туристів тут справді багато. Що ж приваблює їх сюди, навіть тих, хто об'їздив увесь світ, але вважає за потрібне побувати саме тут, у центрі Західної Фландрії?

Перше, що спадає на пам'ять, — це слава Фландрії як найпотужнішого європейського центру цехового ремесла і міжнародної торгівлі в часи Середньовіччя, Рубенс, якого дав світові цей край, знамениті мережива. Але найбільше приваблює автентична культура, неповторна аура міста, здатна відновити в душі сучасної урбанізованої людини найгуманніші почуття, краса і неповторність природних ландшафтів, архітектури, розмірений, забутий мешканцями мегаполісів ритм життя.

Місто засновано у VII ст., принаймні саме цю дату зафіксовано в літописах. За довгу історію Брюгге, як і вся Фландрія, зазнавало на-

падів войовничих сусідів. Пам'ятає воно іспанську, австрійську, французьку експансії. Та горді фламандці не корилися поневолювачам, завжди давали їм гідну відсіч. Найбільше повстання проти окупантів відбулося у 1302—1304 роках. Тоді саме Брюгге стало центром боротьби з військами французького короля Філіппа IV, які захопили Фландрію 1300 року. Повстання охопило всю Фландрію і закінчилося визволенням її більшої частини.

Про ті звитяжні часи нагадує величний пам'ятник ватажкам боротьби за національне визволення Янові Брейделю і Пітерові де Конінку. Його встановлено на центральній площі міста — Ринковій, напроти монументальної Дозорної вежі, історичної й архітектурної пам'ятки XIII—XV століть. Ця вежа заввишки 83 метри — доміганта Брюгге. Її видно з будь-якого кутка міста, і чути звучання сорока семи бронзових дзвонів, встановлених на споруді. Особливо красива вона вечірньої пори, коли яскраве підсвічування підкреслює її неповторну красу. Звідси, з Ринкової площі, туристи починають своє знайомство з містом.

А подивитися є що. Тут збереглося багато будівель, пов'язаних із ремеслами, завдяки яким місто розквітло у Середні віки. Суконні ряди, будівлі з історичними емблемами цехів ткачів, рибалок, кожум'як тощо. Усе це дбайливо доглядають й охороняють.

У місті можна вивчати історію різних архітектурних стилів і шкіл. Будівлі гармонійно доповнюють одна одну, і в цьому їхня неперебутня привабливість. Побачите романський стиль, готику, ренесанс, класицизм, бароко. Це переважно будівлі громадського призначення, як наприклад базиліка Святої Кро-

ві, Ратуша, Канцелярія, палац Правосуддя.

Житлові будинки зведено у так званому “стилі Брюгге”. Вони надзвичайно колоритні, невисокі — на кілька поверхів, щільно туляться один до одного боковими стінами, на вулицю виходять лише вузькі фасади, які завершуються високими гостроконечними фронтонами. Ніби казкові теремки, стоять вони суцільними рядами вздовж вулиць чи по периметру площ. У громадських будівлях фасади пишном прикрашені скульптурами, барельєфами, вигадливими орнаментами, часто позолоченими. У всьому відчувається високий художній смак зодчих. Попри беззаперечний вплив італійської пластики, барокове мистецтво Фландрії органічно вирросло з досвіду місцевого народного ремесла.

У Ратуші гості міста зазвичай відвідують Готичну залу з оригінальною стелею, оформленою прекрасним дерев'яним різьбленням з позолотою. З балкона графа (у давні часи Фландрія мала статус графства) присягали служити са-

моуправлінню. У палаці Правосуддя (XVIII ст.) привертає увагу майстерно виготовлений мармуровий пам'ятник, присвячений історичним подіям міста. Варто оглянути старовинну, збудовану ще у XII столітті, крипту Святого Базилія. Вона збереглася в первісному вигляді. Це єдина романська каплиця у Західній Фландрії. Зачаровує її простота й довершеність, чудова скульптура XIV століття “П'єта” полонить уяву.

У базиліці Святої Крові зберігається реліквія, яку в Брюгге дуже

шанують. Її, за переказами, привезли до міста з Константинополя після Другого хрестового походу. Щороку в день Вознесіння в місті відбуваються урочистості, присвячені цій реліквії. Святково прикрашеними вулицями дівчата в національних строях проносять її в дарохранительниці, яку зробив майстер Ян Краббе у XVII столітті із срібла, золота, коштовних каменів.

У місті багато кав'ярень і закусочних ресторанчиків, де можна випити кави чи величезний (фламандський) кухоль пива. Чи не найпоширеніший вид транспорту для туристів — візник. Є й зовсім екзотичний транспорт у межах міста — човен, у якому пливете ніби річкою часу, адже Брюгге стоїть на березі моря, точніше в затоці, й має безліч каналів. На їхніх берегах ніби виростають з води гостроконечні, червоної цегли, будинки, стіни яких вкриті плющем. Через канали перекинуто середньовічні містки.

Чимало в місті й музеїв. Один з найцікавіших — муніципальний музей Грунінге, де зберігається велика колекція “фламандців-примітивістів”: Яна ван Ейка, Херарда Давида, Яна Мемлінга, Уго ван дер Гуса та інших. Представлено всі напрями художніх течій — аж до живопису сучасності.

Своєрідні музеї — храми міста. Так, у церкві Святої Діви Марії можна побачити чи не єдину за межами Італії біломармурову скульптуру Діви Марії з дітями роботи Мікеланджело. Храм Христа Спасителя, збудований у IX столітті, прикрашений творами видатних фламандських майстрів живопису, у ньому є й інші художні скарби: сидіння хорів з гербами кавалерів Золотого Руна, високомистецькі вітражі, gobелени.

У Брюгге до реставрації не лише визначних будівель і архітектурних ансамблів, а й звичайних житлових будинків докладають значних зусиль (і коштів) їхні мешканці. Саме тому місто — дивовижний музей просто неба.

Ми, українці, перебуваючи в цьому місті, відчуваємо особливе тепло. Адже, як стверджує у своєму романі “Анна Київська” французька письменниця Режін Дефорж, у Брюгге відбулася зустріч двох королів — французької й норвезької — Анни й Єлизавети, славних дочок київського князя Ярослава Мудрого. Разом зі своїми чоловіками — королем Франції Генріхом I та Норвегії Гаральдом III Сігурдссонном — вони приїхали до Брюгге.

Ось як описує письменниця їхню зустріч: “Королева Франції й королева Норвегії, підбравши довгі пальта, в єдиному пориві кинулися назустріч одна одній.

— Єлизавето!

— Анно!

Сестри обнялися і не могли націлуватися, переповнені радістю. Рідною мовою вони згадували своє життя в Києві, дитинство. Як далеко був той час, коли вони, довгою сім'єю, бігли назустріч батькам! Анна, молодша, рідко прибігала першою. Але Єлизавета завжди залишала їй місце в обіймах батька Ярослава, який ніс їх обох у королівство мавок.

— А мене забули? — обізвався Гаральд.

— Гаральде! — радісно вигукнула Анна.

— Дайте я вас поцілую, сестричко. Як ви погарнішали! Де поділася дика мисливиця з лісів Русі! Якби я не був закоханий у Єлизавету, обов'язково викрав би вас у королівства Франції.

Анна весело сміялася.

Коли радість зустрічі вляглася, кортеж повільно попрямував до Брюгге.

...Місяць пролетів, як один день. Настав час розлучатися. Анна довго стояла на березі, дивлячись на великий корабель, що відпливав у Навергію”.

Звичайно, за місяць, що вони провели разом у Брюгге, сестри мали можливість детально ознайомитися з містом, з його життям, побувати у визначних місцях.

Десь у найпотемніших глибинах своєї пам'яті Брюгге, безперечно, зберігає спогади про цих мудрих красивих жінок. Наші науковці й письменники з часом дослідять і опишуть ці часи миті перебування сестер у цьому чарівному фламандському місті. Бо ж і Франція, і Фландрія не такі вже й далекі від України. І в історії наших країн багато спільних точок, ключ до відкриття яких не завжди в столицях, а часто в невеликих містах, таких, як Брюгге чи французький Сайліс.

МІСТО ПТАХІВ І ПОЕТІВ

У Львівській обласній бібліотеці для дітей відбулася презентація збірника творчості молодих літераторів “Місто птахів і поетів”, який побачив світ у видавництві “Сполом”. Книга об’єднала творчі доробки 53 молодих поетів і прозаїків, які у різні роки відвідували і відвідують літературну студію “Джерельце” Львівської обласної бібліотеки для дітей.

Ця книга — ювілейна, бо “Джерельце” виповнилося 20 років. Тож у читальному залі бібліотеки зібралися молоді поети, творча студентська й учнівська молодь, батьки, вчителі. Серед запрошених гостей — друзі “Джерельця”: Шевченківський лауреат Ігор Калинець, лауреат премії імені Павла Тичини Микола Петренко, поет і журналіст Богдан Залізняк, поетеса Ольга Кушнір, головний редактор часопису “Світ дитини” Ярослав Лемик, директор МКМЦ “Галицьке юнацтво” Володимир Івах та інші.

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
керівник літературної студії “Джерельце”,
лауреат літературної премії
ім. Лесі Українки, м. Львів

Нині з висоти часу можна побачити, що в літстудії сформувалося ціле поетичне покоління зі своїм широким діапазоном пошуків і творчих знахідок, з неповторним світобаченням, власним голосом, що відтворює непростий і суперечливий час, у якому живемо: він породжує нові цінності й сучасне мислення, заперечує одне і стверджує інше. Це час, коли є небезпека втратити духовні орієнтири, власне “я”, бо існує спокуса пливати за течією.

Десятки молодих літераторів, які приходили в студію школярами, а потім ставали студентами, нині можуть сказати, що поезія стала для них справою життя. І про це свідчать нові книги, успішна участь у багатьох престижних літературних конкурсах, всеукраїнських нарадах молодих літераторів.

Сьогодні це відомі імена, яскраві особистості в поезії: Галина Крук, Олена Галета, Назар Федорак, Богдана Микита, Адріана Яремчук, Ніна Галан, Анастасія і Злата Угрин, Уляна Дудок, Олена Дуб, Ліля Демидюк, Оксана Копак.

Перегортаю сторінки збірника “Джерельце. 16 юних поетес” (1995). Можу порівняти, як творчо зростали авторки. Не всі, звичайно, продовжили своє захоплення, але Олександра Бердник, Богдана Микита, Мар’яна Тарнавська, Адріана Яремчук залишилися вірними поетичному слову.

Ще тоді Адріана Яремчук, нині член НСП України, авторка трьох книжок, образно писала свої мініатюри. Ось, наприклад, її “Дощ у персні”:

*Хтось розбив на небі склянку,
Тут весною трісло серце...
Так зродився з лона ранку
Дощ у персні мокрих терцій.*

Цікаво спостерігати, як творчо формується зелена парость молодого літературного покоління. Приємно відзначити, що юні поети вчаться спостерігати за природою, намагаються мислити по-своєму, розвивати творчу інтуїцію, шукати індивідуальний стиль. Саме з цього і починається поезія: вміння побачити те, чого не помічають інші. Початківці працюють переважно в традиційному вірші, а це дисциплінує думку, стиль, пошуку точного слова.

Кожен юний поет шукав щось своє — несподіване, незвичайне, прагнучи оволодіти різними формами віршування, багатством мовних засобів.

Звичайно, не кожному одразу все вдається. У дитячих віршах зворушує щирість, наївність, свіжість почуття і сприймання світу. Ось який вірш написала Мар’янка Тарнавська у 12 років:

*Розступились гірські хмари.
Сонце глянуло — весна!
Квітка з льоду тане, в’яне...
І біжить по склі сльоза.*

Нині Мар’яна — авторка збірки віршів для дітей “Чотири віконця”. Підготувала рукопис нової книжки казок і оповідань.

У збірнику “Голоси кольорового вітру” (1998) — 34 добірки юних поетів. Найцікавішими і багатообіцяючими були твори Олександри Бердник, Володимира Биня, Ніни Галан, Лілі Демидюк, Уляни Дудок, Наталі Іпатій, Олеси Когутич, Ярини Матвіїв, Анастасії

Поезія гітари у руках Соломії Кейван

та Злати Угрин, Василя Хомина. Усі вони вже мають власні перші книжки, а Олена Дуб і Уляна Дудок стали членами Національної спілки письменників України.

Олександра Бердник, лауреат літературної премії “Первоцвіт” мерії Львова, тоді ще школяркою присвятила поетичні рядки рідному місту:

*Я крізь ґрати дощу бачу місто на шибці
трамвая,
Фотознімки епох на байдужому мокрому
склі.
Містер Львів сіроокий, із тисяч твоїх
профіль впізнаю,
Звідусіль повернусь на твоєму м’якому
крилі.*

Нині Олександра живе і навчається в Києві, але чарівне місто дитинства залишається в серці та слові назавжди.

Третій збірник літературної студії “Джерельце” — “Пелюстковий автограф. Антологія одного вірша” (2002). Він об’єднав на той час 50 студійців.

Яскраві миті життя, перший власний досвід, свіжі враження, пізнання народних традицій, творча наснага допомагають юним поетам сказати власне слово про теперішній час, бути в ньому, “пити поезію з кувалів вечорів” і прагнути “нехай у нім, в новім тисячолітті, знайдеться місце і на мій рядок”.

Ось як тоді роздумували над творчістю студійці:

Олена Дуб:
— Натхнення не лише дарує крила, а й довіряє митцеві надзвичайно важливу місію — вишептати таємницю, співзвучну зі світом та серцебиттям кожного, хто гортатиме життєпис поетової душі.

Олеся Когутич:
— Я люблю творчість, без якої життя не цікаве.

Олена Грач:
— Життя занадто коротке, щоб витрачати його на дрібниці, а як виділити насправді важливе із загальної маси і не помилитися?

Активісти літстудії “Джерельце”

Чи можна побачити світло із заплюсченими очима?

Мар’яна Тарнавська:

— Коли блукаю вулицями свого дитинства, до сліз стає шкода себе, вже дорослу. На жаль, не можна повернутися в дитинство, але іноді роблю це, пишучи вірші для дітей.

Ще одна цікава форма роботи літстудії “Джерельце” — участь у різноманітних літературних конкурсах. Тоді є змога не лише підвищувати свій професійний рівень, а й порівняти власну творчість із поетичними спробами своїх ровесників, спілкуватися, здобувати перші перемоги.

Щороку найкращі студійці надають свої твори на конкурс юних літераторів Малої академії наук. Твори переможців конкурсу друкують на сторінках альманаху “Весняний легіт”.

Всеукраїнський конкурс імені Богдана Ігоря Антонича “Привітання життя” щорічно проводить видавництво “Каменярь”. Літературні премії цього конкурсу здобули поети Галина Крук, Злата й Анастасія Угрин, Ніна Галан, Володимир Бинь, а добірки багатьох інших учасників конкурсу надрукували в альманасі “Привітання життя”.

У передмові до альманаху 1996 року лауреат Шевченківської премії Ігор Калинець пише: “Незважаючи на ускладнену метафоричну мову, поезія Злати Угрин не стає герметичною чи лінгвістичною, вона не пориває зв’язку з довколишнім світом, для неї поезія — пурпурова моя мрія, якою замітаю сміття реальності”.

Свою добірку юна поетеса називає “Поезія”, бо відкриття світу творчості для неї — найбільше диво. Вона в захопленні від цього відкриття, від дивовижного конструювання образів, магічного значення слів після несподіваного їх поєднання. Творчий процес для юної поетки — екстаз, чию животворність відчував і Антонич. Це називання речей і явищ новими іменами — поетичними. Це наче поетична об’єктивізація світу — “факту життя”. Це й радість життя — безвідносна до часу, простору, конкретних ситуацій. Це й спроба осмислення буття — “теореми вічності”, намагання спізнати всеосяжне і вічне”.

Ця висока оцінка творчості львівської школярки Злати Угрин, яка відвідувала студію змалку, свідчить, що особистість формується і розвивається з ранніх літ в мистецькому середовищі, в сім’ї, в наполегливій праці над собою.

Ніна Галан (Надія Пішаківська) була старостою студії “Джерельце”. Вона стала переможцем конкурсів “Привітання життя” (Львів), “Гранослов”, “Смолооскип” (Київ) і авторкою кількох поетичних збірок.

У передмові до альманаху “Привітання життя”—2002 так сказано про неї: “Свіжі сильні почуття, емоції, хвилювання, відчайдушний молодечий максималізм, відкриття і творення свого світу, пізнання таїни слова — усе це бачимо в яскравій молодій поезії, яка приходить наперекір життєвим будням”.

Наші молоді поети і прозаїки беруть участь у всеукраїнських нарадах молодих літераторів, які проходили в Ялті, Коктебелі, Ірпені.

На заняттях “Джерельця” учні та студенти читають свої твори, аналізують їх, вчаться пізнавати секрети поетичної майстерності, спілкуються один з одним, зустрічаються з відомими майстрами слова. У нас у гостях побували поети Ігор Калинець, Ірина Калинець, Микола Петренко, Ірина Вовк, Ольга Кушнір, Ігор Павлюк, Роман Качурівський, Богдан Залізняк. Запам’яталась усім цікава зустріч з поетом, якому виповнилося 80 років, Миколою Петренком. Львівська обласна бібліотека для дітей нагородила його почесною медаллю — відзнакою “Великий приятель маленьких читателей”. Поети зі студії прочитали ювілярові свої вірші-присвяти, поспілкувалися з гостем, поставили низку запитань, щоб дізнатися якомога більше про творчу лабораторію майстра.

Кожен зі студійців тут, у “Джерельці”, творить свою біографію. Наталя Матолінець, учениця 11 класу, вже кілька років — незмінний староста студії. Її перша збірка поезій “Краплини світла”, яка побачила світ 2005 р. у видавництві “Сполом”, мала успіх на презентації. Прочитавши Наталіні вірші, бачимо свіжість сприйняття яскравих моментів життя, роздуми про добро і зло, байдужість і самотність, бажання зрозуміти суперечливість людських почуттів. Поетеса відчуває гармонію власної душі й природи, вона прагне долучитися до звичайних явищ, що відбуваються з землею, рослинами, зірками, небом:

*І будем, як кактуси, срібну вбирати воду,
А потім — розквітнем.*

2006 р. у видавництві “Сполом” побачили світ збірки поезій Соломії Кейван “У передчутті світанку” й Марії Жеребецької “На гойдалці”.

У Львові багато школярів, студентів, які захоплюються поезією, бо наше чарівне місто надихає молоде серце на творчість, старовинні мелодії вулиць, будинків, скверів дарують наснагу. Зелена барва молоді поезії, як весняна трава, дивує і захоплює, бо юні почуття — неповторні, вони не лишають нікого байдужим. Справжня поезія не існує поза часом, вона вирує, кипить, як саме життя.

*Коли летять вишневі цвітопади
І вже думки не можеш стримати більш,
Летять слова... Тобі пора писати.
В душі натхненній проростає вірш.*

Щороку форми роботи з обдарованими дітьми урізноманітнюються. Юні поети люблять рідну мову, стають переможцями багатьох літературних і філологічних конкурсів, вступають на мовознавчі факультети і факультет журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка, здобувають омріяні професії, які потребують творчого ставлення до слова, до життя.

Тож нехай щастить юним поетам і прозаїкам на широкій літературній дорозі у світі творчості, а ми, їхні наставники, старші друзі та вчителі, підтримуватимемо їх і допомагатимемо, щиро вітатимемо молоде покоління великої української літератури.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Красвиди гірського Закарпаття перенесли на полотно учасники Міжнародного пленеру українських художників та фотохудожників із закордону “Серце Європи”.

Фото В. Коскіна

Один із наймолодших учасників фестивалю “Хортиця єднає Україну” ще й до школи не ходить, а вже опановує бойове мистецтво

Наталія ЗІНЧЕНКО

Фестиваль “Хортиця єднає Україну” відбувся на острові козацької слави. Це перший на цій святій землі міжнародний етнографічний історико-культурний захід, покликаний об'єднати українців, бо якщо політики неспроможні це зробити, за справу беруться митці.

Острів ніби прокинувся від сплячки, згадав минулу славу, заіскрився вогнями, прибрався у віночки. Загриміли барабани й полинули над сивим Дніпром козацькі пісні. Та не лише їх привезли на Хортицю учасники. Вони представили численні етнічні наспіви та хореографічні замальовки народів, які мешкають у різних регіонах України. Сцена об'єднала колективи зі Львова й Криму, Києва й Запоріжжя. На жаль, на березі Дніпра сцену влаштувати не вдалося. Тоді луна покотилася б аж у Запоріжжя. А мистецьке представництво було того варте. Виступили улюблені народні артисти — Ніна Матвієнко, людина-оркестр, гітарист Енвар Ізмаїлов, відсвяткував своє сорокаріччя на сцені славетний гурт “Кобза” під керівництвом Євгена Коваленка. Нова пісня “Діди-козаки” композитора Алли Мігай та поета Михайла Ковалка у виконанні “кобзарів” так надихнула присутніх, що всі пустилися в танок. А лауреат телевізійного конкурсу “Шанс” Валентина Паравян зачарувала своїм співом навіть

гостя фестивалю Надзвичайного і Повноважного Посла Вірменії в Україні й Молдові Армена Хачатряна, і дипломат вручив їй спеціальний приз — годинник.

На лісовій галявині народні майстри влаштували справжній ярмарок. Чого тут тільки не було: вишиті сорочки і рушники, полив'яні глечики й горщики, розписані миски й глиняні іграшки, вироби з бісеру, напівкоштовного каміння, соломки, вітальні листівки і навіть ікони.

Лауреат Шевченківської премії Анатолій Гайдамака показав учасникам фестивалю свій проект меморіалу “Хортиця”. На високому кургані має постати козацька вежа, яку буде видно з Дніпра. А з чотирьох боків біля неї на конях гарцюватимуть видатні українці: Байда Вишневецький, засновник Січі, Петро Калнишевський, останній її кошовий, а також Святослав І, який загинув тут, у Золотій Балці, автор першої й найдемократичнішої в світі конституції Пилип Орлик.

Відбулося на острові й свято моди. Сучасний козацький стиль презентував метр української чоловічої моди Михайл Воронін. А в одязі, стилізованому під народний, який виготовили учні Запорізького професійного ліцею сервісу, залюбки продефілювали подіумом

VIP-персони. Серед них — Ніна Матвієнко, Олександра Кужель, автор ідеї, президент фестивалю, доктор філософії, заступник голови Міжнародного комітету захисту прав людини Наталя Кривуца.

Пані Кривуца переконана: якщо політики не можуть об'єднати Україну, то це повинні зробити митці й діти, адже земля України одна, її не можна рвати на шматки. А народ на цій землі хоче жити в добробуті, мирі й злагоді.

Кожен учасник фольклорного фестивалю “Хортиця єднає Україну” привіз із собою зменшку рідної землі. Зібрали в три кольорові хустки (білу, чорну і малинову) ґрунт не тільки з усіх регіонів України, а й з Америки, Канади, Ізраїлю, Великобританії, Ватикану. Організатори сподіваються, що цей фестиваль стане традиційним, тоді з кожним роком кількість його учасників зростатиме, і вони зможуть насипати на острові новий курган, а поки що вершники на баских конях зі спортивної школи “Добро” проскакали Хортицю, розвіюючи по ній землю. Це дійство стало символом єднання України.

Ніна Матвієнко поділилася своїми відчуттями, що виникли на острові: “Тут у людини ніби виростають крила, свята земля дає наснагу, надихає на творчість, а душа

розмовляє із Всесвітом. Усе, про що тут співають, згодом матеріалізується”.

Напевне, недарма князь Потьомкін, руками якого Катерина II 1775 року розіграла Запорозьку Січ, часто приїздив сюди, щоб підживитися енергетикою героїчної землі.

І досі живляться цією енергією нащадки козаків. Вже впродовж двох десятиліть збираються тут представники численних козацьких паланок з усієї України і навіть з Кубані. Приїздить і представників дитячих організацій. Запорізька школа козацького бойового мистецтва “Спас” показала бойову гімнастику і танець, рукопашний бій та володіння козацькою зброєю (списом, ножем, шаблею та нагайкою). Серед юних бійців були й дівчата. У їхніх вправних руках навіть коромисла з відрами ставали зброєю. Президент Всеукраїнської федерації “Спас” Олександр Притула називає бойове мистецтво звичаєм гордої непокори правди і совісті, основа якого — духовність.

Дорослі представники козацтва, які також з'їхалися з усіх кутків України, зійшлися в рукопашному поєдинку “нахрест” у битві за... сало. У фіналі представник Запорізької області поступився одеситові Юркові, тож хлопець повіз сало до Південної Пальміри. А куліш, який готували на галявині, куштували всі охочі.

Козаки вважають острів душею України, звідки має початися відродження держави. Під російським триколом у формі, схожій на мундири білих офіцерів, вишикувалися корніловці. Отаман корніловської козачої сотні у складі Кавказького лінійного козачого війська Ігор Овчаренко зібрав нащадків козаків Росії, які мешкають в Україні. Він радіє, що запорозькі ота-

Фото В. Коскіна

Народна артистка України Ніна Матвієнко

Фото І. Дудкіна

Щороку на Хортиці збираються представники українського козацтва, аби згадати полеглих у боях

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор

Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301225
Наклад — 24000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

УКРАЇНА НЕ БУДЕ ДРУЖИТИ З НАТО ПРОТИ КОГОСЬ

Президент України Віктор Ющенко заявляє про нагальну потребу деполітизувати питання інтеграції України до НАТО. Як передає кореспондент УНІАН, про це він сказав на спільній з Генеральним секретарем НАТО Япом де Хоопом Схеффером прес-конференції у Києві.

“По-перше, хочу заявити, Україна не має планів розміщення на власній території будь-чиїх баз. Хочу підкреслити, що це норма чинної Конституції. По-друге, мені хотілось би, щоб внутрішній діалог допоміг нам розв’язати легенди, які формуються навколо того, що приєднання України до ПДЧ чи потім наше членство в НАТО зобов’язує Україну брати участь у збройних конфліктах. Це повна нісенітниця”, — сказав Президент. Він назвав вигадкою те, що після отримання членства в НАТО на території України буде розміщено ядерну зброю. Президент нагадав,

Фото із сайту Президента України

що Україна ще 15 років тому дала міжнародні гарантії щодо недопущення розміщення на своїй території ядерних арсеналів.

В. Ющенко наголосив, що питання вступу України до НАТО буде розв’язано лише у демократичний спосіб через проведення всеукраїнського референдуму.

“Політика приєднання до Плану дій щодо членства, чи політика

майбутнього членства України в НАТО — це не політика проти когось. Вона не має ні російського, ні іншого забарвлення, вона має лише національне забарвлення: ми хочемо бачити Україну вільною, політично незалежною, а її територію — цілісною”, — підкреслив глава Української держави.

За матеріалами УНІАН

ЗБРОЙНИЙ ДЕМАРШ

В Раді Національної безпеки й оборони України Президенту України В. Ющенку Голові Верховної Ради України А. Яценюку Міністрів закордонних справ України В. Огризку

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАПИТ

У Криму і Севастополі 11—15 червня перебували півтори тисячі учасників воєнізованих формувань з Росії. Формально вони проводили так званий міжнародний форум козаків, тобто озброєні гарячою і холодною зброєю громадяни іншої країни безперешкодно перетинали кордон та пересувалися територією України. Без сумніву, це

стало загрозою національній безпеці України. У Севастополі сотні озброєних російських донських козаків і кілька десятків переодягнених російські керівники використовували для дестабілізації ситуації в нашій країні під час незаконного встановлення і відкриття пам’ятника російській царіці Катерині II.

Без сумніву, такі дії проросійських і російських сил негативно

впливають на імідж Української держави.

Громадський комітет “Український Севастополь” просить повідомити, на яких правових підставах у нашій державі 11—15 червня перебували озброєні мілітарні формування іншої країни. А також чи існують міждержавні домовленості про проведення міжнародного форуму за участю воєнізованих формувань з Росії. Нас цікавить, хто повинен контролювати і перешкоджати перевезенню великої кількості зброї через кордон України та чи українська влада контролює та запобігає антидержавній сепаратистській діяльності проросійських партій у Криму і Севастополі.

Громадський комітет “Український Севастополь”, 16 червня 2008 р.

Богдан ОЛЕКСЮК,
експерт Інституту відкритої політики

Нещодавно деякі російські ЗМІ опублікували матеріал співробітника центрального апарату Партії регіонів України Віктора Пироженка, в якому перегляд історії України розглянуто як операцію зі “зміни свідомості” і як інструмент “для створення нової української нації”. Цій “новій українській нації” автор приписує такі властивості, як “тотальне відчуження від Росії, відмова від спільної російсько-української історії, пережитої цими народами у спільній державі, комплекс її вищості над росіянами”.

Віктор Пироженко підкреслює, що процес формування української національної ідентичності відбувається на основі етнічного компоненту, а історія відіграє роль будматеріалу для нових міфів і легенд. До таких “нових легенд” автор зараховує й тезу про те, що українці й росіяни — не єдиний народ, і що саме Україна, а не Росія — спадкоємиця Київської Русі.

Ще у радянський час один із провідних українських істориків Михайло Брайчевський розвінчав концепцію “спільної вітчизни”, спільного походження російського, українського і білоруського народів, на основі якої КПРС наголошувала на спільності культури, історії, на основі якої впроваджували ідею утворення єдиного радянського народу шляхом злиття націй. Професор Брайчевський став для української інтелігенції, зокрема молоді, символом правдивого патріота України, який протиставився так званій “радянській історичній науці”, що насправді була різновидом комуністичної міфотворчості. Своїми працями він кинув виклик партійним історикам — фальсифікаторам історії України.

Не дивно, що свій матеріал Віктор Пироженко публікує в російських ЗМІ. Адже він

повторює пропагандистські штампи СРСР й імперської Росії. Примарне прагнення цієї країни повернутися до статусу наддержави відбивається передусім на її гостро негативному ставленні до незалежної України, а на полягання автора на потребі узгодження українського бачення історії з російськими на уявленнях яскраво свідчить про те, в чиїх інтересах він виступає.

Важко сперечатися з вигадками, перекрученнями і просто безглуздими твердженнями, особливо якщо вони перетасовані з правдивими й очевидними. До перекручень і вигадок належать твердження Віктора Пироженка, що нібито нова версія української історії — знаряддя формування “української етнічної нації в її галицькому варіанті”, за еталон етнічних українців має бути взяте населення Галичини, а поняття “українська по-

ганда вільно проникає в уми тих українців, які звикли дивитися російське телебачення і читати російську пресу. Типова для неї суміш правди і брехні, ненависть до всього українського, що не ідентифікується з російським (малоросійським), а також до Заходу (особливо до НАТО) досі формує ментальність багатьох наших громадян, зокрема на півдні та сході України.

Звичайно, справжнім і повноправним громадянином нашої держави може бути і росіянин, і татарин, і поляк, і єврей. А звинувачувати українську владу в тому, що вона формує в українській нації комплекс вищості над іншими, може лише відірваний від реальності спостерігач.

Віктор Пироженко звертає увагу на те, що в нових інтерпретаціях історії заперечено позитивний досвід спільної діяльності україн-

ського і російського народів у рамках Російської імперії й СРСР. Справді, ми прагнемо відмежуватися від певних “досягнень” імперії й доби тоталітаризму, оскільки не мали впливу на політику тих держав, а були фактично колонією. Не викликає сумніву те, що за умов власної державності Україна давно була б демократичною й економічно розвиненою європейською державою.

Зрозуміло, яке ставлення автора до Голодомору (це слово він пише з малої літери і бере в лапки). Він пропонує зняти це питання, доки українські й російські історики не дійдуть спільної думки щодо цієї теми.

Зрозумілі також погляди Віктора Пироженка на ОУН і УПА. Вони залишилися в руслі радянської пропаганди. Можна назвати їх мурейними, якби вони не домінували в Росій-

ській Федерації, Білорусі та частині України.

У такому контексті звинувачення автора Українського інституту національної пам’яті в міфологізації та переписуванні історії можна сприйняти лише як комплімент. “Нам своє робить”.

Що ж пропонує Віктор Пироженко? Реалізувати “традицію побудови спільної Російської імперії, чи, говорячи сучасною мовою, — наддержави. В умовах ХХІ століття розвиток даної традиції призвів би до виникнення в тому чи іншому вигляді російсько-українсько-білоруського об’єднання як спадкоємця Російської імперії в культурному плані й Радянського Союзу — в геополітичному”. Невже саме таким бачить майбутнє України Партія регіонів?

Результатом потужної антиукраїнської кампанії в російських ЗМІ стало те, що, за опитуваннями громадської думки, Україна потрапила до ворожих держав, зайнявши третє місце після США і Грузії (цікаво, що найбільшим другом для росіян став Китай). Більшість українців вважає, що Російська Федерація належить до дружніх держав. Отже, саме брудна антиукраїнська пропаганда керованих владою російських ЗМІ псує російсько-українські відносини, а не, як намагається довести автор, перегляд української історії задля очищення її від залишків комуністичної пропаганди і висвітлення замовчених раніше сторінок.

Те, що Росія не може змиритися із втратою України як складової імперії, зрозуміло. Але те, що найбільше критики дістається саме Україні та Грузії, свідчить, що саме демократичний шлях розвитку, на який стали ці країни, дратує Москву. Адже цей шлях, з погляду Кремля, — небезпечний приклад для Російської Федерації, що може сприяти розвалу імперії. Тому слід дискредитувати ці країни в очах росіян і, якщо можливо, цілого світу. Сумно, коли цим займаються громадяни України.

У СЕВАСТОПОЛІ ВІДКРИЛИ ПАМ’ЯТНИКИ КАТЕРИНІ II ТА ГЕТЬМАНУ САГАЙДАЧНОМУ

Як передає кореспондент УНІАН, церемонія відкриття триметрового бронзового монумента царіці розпочалася о сьомій ранку і тривала приблизно півгодини. У заході взяли участь 200—300 осіб — активістів севастопольської громадської організації “Фонд імені Геннадія Черкашина”, депутатів міської ради, представників козацьких формувань Криму, жителів міста.

Голова Севастопольської міської ради Валерій Саратов в інтерв’ю журналістам після відкриття пам’ятника зазначив: “Сьогодні ми відкрили пам’ятник Катерині, засновниці Севастополя, і я вважаю, що ми зробили серйозну справу, тому що в результаті усіх оцих дій, які робила Катерина II і її сподвижники, народилося гарне місто, яке чесно 225 років служить Батьківщині”.

Відповідаючи на запитання, чи очікується надалі “протидія” пам’ятнику Катерині II, В.Саратов висловив сподівання, “що не буде проблем. Там просто є оці моменти, складні, процесуальні. Я просто хочу пояснити вам, ми нічого не порушуємо” (йдеться про заборону суду встановлювати відповідний пам’ятник у місті — УНІАН). По-перше, за словами В. Саратова, міськрада не сама встановлювала пам’ятник, а громадська організація “Фонд імені Геннадія Черкашина”, тому що “немає бюджетних коштів, а міськрада може встановлювати пам’ятник тільки за бюджетні кошти”.

* * *

У Севастополі відкрито пам’ятник гетьманові України Петру Сагайдачному.

Як передає кореспондент УНІАН, монумент встановлено в

районі бухти Омега (Гагаринський район міста), біля новобудов. У церемонії відкриття взяли участь керівники виконавчої й представницької гілок влади міста, командування й особовий склад Військово-Морських Сил України, представники політичних партій і громадських організацій міста. Почесне право відкрити пам’ятник було надано голові Севастопольської міської державної адміністрації Сергієві Куніцину, голові Севастопольської міської ради Валерію Саратову і командувачу ВМС України віцеадміралові Ігорю Тенюху.

Під час церемонії С. Куніцин від імені держави, Президента України Віктора Ющенка привітав присутніх із відкриттям пам’ятника. Він назвав символічним, що пам’ятник гетьманові П. Сагайдачному встановлено саме “в день народження міста Севастополя, в день його 225-річчя”. На думку С. Куніцина, “тепер уже ні в кого не буде сумніву у тому, що це українське місто”.

Відповідаючи на запитання журналістів, чому в суботу в Севастополі не було привселюдно відкрито встановленого напередодні пізно ввечері пам’ятника російській імператриці Катерині II, С. Куніцин сказав: “Це питання до тих, хто організовував. До того ж, є рішення суду, який забороняє встановлювати цей пам’ятник”.

На думку С. Куніцина, слід встановлювати різні пам’ятники, бо в історії держави було багато персонажів. “Для мене важливо, як його будують, як встановлюють: ночами, підпільно, з порушенням законодавства. Це трохи ненормально”, — сказав він.

За матеріалами УНІАН

НАЗАД В ІМПЕРІЮ?

літична нація” й “українська етнічна група” начебто треба примусово об’єднати.

Що ж, страх і ненависть автора до галичан зрозумілі. Адже саме цей край завжди був осередком українського національного спротиву і П’ємонтом українського культурного відродження. Але ж де підстави стверджувати, що галичани мають якусь перевагу чи їх беруть за еталон? Ні волиняни, ні подоляни, ні наддніпрянці не скажуть, що їх у чомусь зневажає. Інша річ — українськість. Справді, ми будуюмо українську Україну (щоправда, надто повільно і кволо). Але це не те саме, що Україна для українців. Звідки теж про суміщення політичної нації й етнічної групи? Хіба що зі штампів радянської контрпропаганди проти буржуазних націоналістів, які й досі побутують у Росії. Звідти ця пропа-

Ірина МАГРИЦЬКА,
голова Луганської обласної філії
Асоціації дослідників голодоморів
в Україні

Усередині 90-х Володимирові Калашникову й Василю Янковичу, які тоді очолювали відповідно Луганське обласне братство шанувальників творчості Тараса Шевченка й обласний осередок “Просвіти”, довелося добряче поборотися з представниками місцевої влади за те, щоб ті спочатку дозволили встановити пам’ятник Шевченкові в обласному центрі, а потім — дали згоду спорудити його в центрі міс-

«ПОГАНОМУ ВИДУ НЕМА ВСТИДУ»

та. Головними опонентами В. Калашникова та В. Янковича були тодішній голова міськради С. Парапанов і голови обладміністрації та облради О. Єфремов і В. Тихонов (останні два сьогодні депутати Верховної Ради від Партії регіонів).

1998 року гранітний монумент Тараса, профінансований нині вже покійним українцем зарубіжжя Василем Іваницьким і виготовлений місцевим скульптором Іваном Чумаком, таки було встановлено в центрі, поблизу Луганської обласної державної адміністрації. За президентства Л. Кучми на державні свята до цього пам’ятни-

ка покладали квіти представники національно-демократичних сил і владомощі, але робили це окремо одне від одного. Влада клала квіти напрочуд швидко і в супроводі телевізійників, які встигали взяти інтерв’ю в керівників області.

А представники громадськості організовували самі для себе мітинг. Тут уже не було журналістів, зате бувало, що поруч з імпровізованим мітингом навмисне хтось умикав гучномовець, з якого рекламували товарну продукцію й лунали попсові пісні. Тоді промовці не чули навіть власного голосу.

Ідучи 22 травня до пам’ятника, щоб уклонитися Шевченкові в день його перепоховання на українській землі, думала, що скажу громаді. На гадку спали два приклади.

Приклад перший. Коли я була малою, бабуся часто читала мені “Кобзар”, який вона майже весь знала напам’ять. Бабуся мала однокласну освіту, народилася й жила до сімнадцяти років в українському селі на Донщині (нині це Ростовська область Російської Федерації). “Кобзар” вона вчила не в школі — їй у дитинстві читали його батьки. Сімнадцятирічною, рятуючись від голоду, бабуся опи-

нилася у селищі на Луганщині. Відтоді змушена розмовляти поганою російською. Очевидно, “Кобзар” для бабусі був тією ланкою, яка єднала з рідною мовою, батьками.

І не лише для моєї бабусі, а й для всіх українців “материкової” України, а також російської Слобожанщини, Донщини й Кубані саме “Кобзар” був тим духовно-генетичним кодом, що допомагав їм залишатися українцями всупереч жорсткій русифікації.

Приклад другий. На фірму, де працює один знайомий, у справах приїхало двоє англійців. Готуючись до поїздки в Україну, вони із поваги до нас опанували, як могли, українську мову, вивчили кілька віршів Тараса Шевченка. І як же здивувалися іноземці, побачивши, що їхні колеги з України не підтримали їхньої розмови українською і навіть не знали жодного твору всесвітньо відомого поета!

Процеси денационалізації українців, який запустила сталінська машина, не вдалося зупинити і досі. На весь Луганськ — дві маленьких українських школи, а їхні учні, стаючи студентами, змушені перучуватися, бо в середніх спеціальних і вищих навчальних закладах

викладають лише російською (така сама доля чекає й на випускників сільських — у більшості україномовних — шкіл).

Повернімося до 22 травня. За президентства Віктора Ющенка влада стала покладати квіти до пам’ятника вже не окремо від громадськості, а разом із нею. Але чомусь нині було мало представників громадськості. Мабуть, обласна адміністрація як організатор заходу “забула” запросити керівників проукраїнських громадських об’єднань, і слова їм не надала. Тож усі слухали заплановані промови.

Квіти покладали “красиво”. Кланялися всі, навіть організатори сумовідомих сіверськодонецьких з’їздів В. Тихонов і В. Голенко, вони ж — натхненники й учасники недавнього закладання пам’ятника в центрі Луганська неіснуючим в нашій області жертвам ОУН-УПА, а також багатьох інших антидержавницьких заходів.

Важкими зусиллями Володимира Калашникова пам’ятник Кобзареві в Луганську встановили. Але, зважаючи на тенденцію, припускаю, що наступного року влада вже і його не запросить на офіційне покладання квітів до монумента...

БІЛЬ ЧЕСНОЇ ДУШІ

Галина САГАТЮК,
м. Іллічівськ, Одеська обл.

Психологічний наступ на Україну триває, але йде тепер з іншого боку. Раніше М. Задорнов намагався переконати нас, що ми з росіянами — один народ. Одеський мітрополит Агафангел закликав нас до “воссоздання Русі в прежніх параметрах”, не уточнюючи, що має на увазі: поглинання України Росією чи повернення нам усіх слов’янських земель, що входили до складу Київської Русі. Але позиція Московської Церкви добре відома. Агафангел навіть отримав нагороду за “укреплення дружби между нашими народами”.

Інші вдаються до активних дій: організовують побиття священників Київського патріархату, трощать вагон, що мав стати храмом Іллічівської громади, роздмухують антисемітизм.

Про руйнівну роль Московської Церкви йшлося на конгресі українських психологів, але СБУ не взяла до уваги це застереження. Не відстають від політиків і митці. У сучасних фільмах росіян українського походження зображують злочинцями або дурнями. Навіть у радянські часи в період “дружби народів”, автори фільму “Холодное лето 53-го” заставили злодія співати не “Мурку”, а українську народну пісню.

Усе це було раніше. А тепер російський шовінізм робить ставку на наш кордоцентризм. Він знайшов речника в особі В. Чепурного, чию статтю “Помстимося Росії... любов’ю” надруковано в журналі “Київ” за січень. Автор дуже переймається проблемою слов’ян у сучасній Росії. Річ у тому, що радянським ідеологам і каральним органам так і не вдалося створити “нової історичної спільноти — радянського народу”. За останнім переписом, у Росії живе 160 національностей. Усі вони мають свою територію і державні утворення — Удмуртія, Комі тощо. Усі, крім нащадків русичів, що свого часу розбудовували Російську державу, вчили московитів читати-писати і молитися Богу. А при відцентрових тенденціях у Росії вони можуть стати нацменшиною десь у Татарстані чи Якутії. Автор статті й пропонує прихистити їх: “Хіба можемо добровільно відмовитися від давно освоєних нами — духовно і фізично — території?” Ми ж

відповідальні за тих, кого “приручили”. Але п. Чепурний теж не вказує, як нам слід чинити: пересунути свої кордони за російські чорноземи разом із Ставропіллям і Сибіром, чи навпаки — знести їх (кордони) і прийняти в обійми своїх російськомовних “братів”, що давно вже вважають себе “руськими”, і тим самим підсилити “п’яту колону”, яка говорить про себе:

Мы тогда лишь вольно дышим,
Когда речь родную слышим —
Речь на русском языке.

Отже, “на всіх языках все” повинно мовчати.

Таких у нас в Україні вже доволі. Одна моя родичка, людина досить флегматична, одного разу вибухнула пристрасною промовою: “Да я не мыслю себя без русского языка”. А сама виросла в Стародубі — козацькій твердині! — і живе на нашій землі майже 40 років.

Про те, як ми їх “приручили”, видно з таких висловлювань учителів: “Украина невозможна без России”, “Россия сохранила Украину” (вони не знають, що Москва віддала половину України Польщі “на хранение”), “Я побывала во Львов и поняла, что никакой Украины не было и нет. Это Русь. Там все русины”. Тож і Росії не було, а було Московське князівство, для Заходу — Moskovia. В англійській мові досі вживають слово “московит”.

Часто почуєш і таке: “Можно было сказать это по-русски?”, “Стрелять вас нада!”, “Зачем мне ваша собачья мова?” Це все цитати з життя нашого міста. А ось із преси, з виступу А. Буйлова на засіданні правління Спілки письменників Росії: “С утратой Украины мы теряем около трети — давайте говорить прямо — наиболее ценного для будущего нашей державы генетического потенциала. Именно поэтому подготовка общественного сознания к скорейшему присоединению и на сей раз — полному слиянию с ней (Россией) Украины... есть первая и важнейшая задача русской государственной идеологии”. Саме це викликало лемент, який підняла Росія та її патріоти в Україні, з приводу можливого вступу України до НАТО, і саме членство в НАТО убезпечить нас від зазіхань сусідки, а Росії це не нашкодить: вона й без нас має спільні кордони з країнами — членами НАТО.

Луїза ЧУМАК,
м. Конотоп

Тато на роботі, мама вдома, сестра ходить до школи, а мене водять у ясла. В яслах мене не переодягали, бо мама одягала “красиво”, а інших дітей переодягали в коротенькі пишні сірі з білими кілечками штанці, в бузкові маечки. Та ось мене переводять до дитячого садка, який у нас називали “площадка-новостройка”, бо я вже “велика”. Пам’ятаю широку веранду, ми, діти, сидимо за столиками, їмо. Яка смачна була манна каша зі смородиновим варенням!

А потім був новий рік — 1941. Мені мама пошила й пофарбувала у зелене та синє сукенку, бо я волюшка. Весело ми гралися біля ялинки. Коли хтось із вихователів згадав: “А де ж дідусь Мороз?”, ми бігли до дверей його гукати. Докликались-таки. Йде сходишками дід Мороз зі здоровенною морквою на плечі, за ним — Снігуронька, зайчики. Відрізали верхівку моркви, а звідти покотилися сніжки. Це подарунки дітям. Їх треба покласти в тепле, “сніг” розтане і... можна їсти подарунок.

Вдома я не спускала очей зі старших, що поклали на холодну плиту “сніжку”. Але вони перехитрили мене: в якусь мить на плиті лежав пакетик з цукерками та мандаринкою.

А потім була війна. Мене пере-стали водити до дитсадку, не стало тата, люди копали окопи, дехто виїздив. Вили сирени повітряної тривоги. Спочатку під час тривоги ми ховалися під ліжку, а потім, коли в сусідній будинок влучила бомба, залазили в погріб, що теж було небезпечно, бо інших сусідів засипало. Тоді стали ховатися у великому погребі у сусідів через дорогу.

У нас була корова, весь куток її годував, і корова не дала дітям загинути. У саду росла велика шовковиця. Ціле літо дітлахи “паслися” під нею.

У Конотоп вступили з боями фашисти. Ми з мамою та сестрою сидимо в кухні на підлозі, завісивши вікно моєю ковдрою. Чуємо — стукають. Не відчиняємо. Щось пишуть на дверях. Коли стихло, мама відчинила двері, а там написано, що нам на постій призначено 16 солдатів.

Ми стали жити на кухні. Мама із сестрою спали на печі, а я — на полиці.

А війна тривала. Якось сусідка

СПОВІДЬ ДИТИНИ ВІЙНИ

У Конотопі не так давно були урочистості з нагоди дня Перемоги. Мені вручили запрошення на свято в будинку культури “Зоряний”. Коло входу до зали дарували квіти, альбомчики та святковий випуск газети “Конотопский край”. У газеті надруковано привітання ветеранам, учасникам, інвалідам війни, мешканцям міста, але ніде не було згадки про дітей війни. Далі подано розміри грошових виплат для згаданих категорій — від 65 до 500 грн. І знову ж таки без дітей війни. Ні 5 копійок на отого червоненького півника на паличці, що з’явилися на базарі після визволення Конотопа, і моя бабуся купила його мені, ні глиняного півника-свистунця. Правда, ведуча урочистостей згадала ті два страшні несумісні слова: “діти війни”. А мені згадалося...

вела свою сліпу свекруху до схо-ванки, в них влучила бомба. Їхні шматки рознесло скрізь, аж до нашого двору. Я так перелякалася, що стала затинатися.

Почалися облави. Мама натерла гасом та порошком з червоної цегли коліно сестрі, показала офіцерові й відвела її на околицю міста до тітки, де вона переховувалася аж до визволення Конотопа.

Діти почали хворіти на дифтерію, багато померло. Жінки плели вінки з ялини, на рушниках несли маленькі труни на цвинтар. А одна багатодітна сім’я закопувала своїх дітей просто у городі біля хати.

Настав вересень 1943-го. Нашою Високою вулицею їхали замасковані гіллям німецькі вантажівки, а сусіднього Роменського насту-пали радянські війська. З літаків бомбили тих і тих. Люди розбирали борошно з хлібокомбінату. Мама не ходила і нас не пускала: “Буде у люд-буде й у нас”. А мені дуже хотілося хліба. Досі не залишаю недоїдених шматочків і гостей своїх про-шу не залишати об’їдів хліба.

Сестра вступила до медучилища. Мама їй пошила пальто з німецької шинелі, з лантуха — сукню зі свастикою на спині, пофарбувала її в бузині. Портфель був ще довоєнний, конспекти писали між друкованими рядками своїх шкільних підручників. А через рік і мені йти до школи. Мама щось підлатала, пофарбувала й перешила для мене одяг. Сумку з протигазу обладнала як портфель. З вирізаних титульних листків книжок пошила зошити, розкресливши їх.

У школах були шпиталі, ми вчилися у пристосованих помешканнях. У вестибюлі моєї школи на трьох табуретках стояв корпус ро-

яля, на якому ми отримували перші уроки музики. До школи ходили з металевими квартами — нам давали сул і буханець чорного глевкого хліба на клас. То були продукти з американських подарунків.

Моя подружка-однокурсниця ходила до школи боса, без штанців, у спідниці та благенський курточці. Я розповіла про неї мамі, мама сказала, щоб я привела її до нас додому. На горищі мама знайшла стару одягу і пошила дівчинці штанці, сорочечку і черевички.

Нас заїдали воші. У деяких дітей — не голова, а суцільний струп. Нас водили до лазні, прожарювали одяг, стригли голови.

Знесилені, ми часто хворіли. Я занедужала на тяжку форму туберкульозу, якого тоді не лікували. Мене відвезли до Києва. Там я лікувалася протягом дев’яти місяців і одужала. Коли мене виписали, лікарі в Конотопі приходили дивитися на мене.

Школу закінчила зі срібною медаллю, вступила на педіатричний факультет Київського медінституту. Працювала на Вінниччині. Згодом повернулася додому, до стареньких уже батьків.

З 1966 р. працюю в медучилищі, маю добрі стосунки з учнями. Це фельдшери, акушерки, медсестри, лікарі, професори — заслужені діячі науки, керівники лікувальних закладів. Усі вони стали батьками. І моя наука педіатрія їм згодилася.

Я українка, одна з фундаторів конотопської “Просвіти”, читачка й дискусувачка “Слова Просвіти”. Мені 72 роки, працюю, передаю досвід. Учням вдячна за розуміння, підтримку, повагу, а вони мені — за знання.

Анатоль Перепадя

Валентина ДАВИДЕНКО

Коли швидко простуєш стежкою високо в горах, подих перехоплює іноді гострим болем, бракує кисню. Так само відгукнулося серце на цю неймовірну звістку — несподівана й неприпустима втрата людини, без якої стало важче дихати.

...Він вирішив із жевоніння літературних вечірків і вернісажів якимось нетутешнім світлим образом незіставного з нашим часом романтика, у шалику, пов'язаному також на французький кшталт, — і в тім читався прус-тівський підхід, і як віньетка струменіла уявна приставка “маркіз де...” Йому це пасувало. Хоч сам — весь осердя української щирості й доброти, що своїм талантом відкрив нам сяючий океан рідної мови, якою лиш і можна гідно передати блиск світових літературних шедеврів. Уславлені твори зарубіжного письменства і філософської думки відкриті українському читачеві з легкого пера геніального перекладача нашого часу, письменника, поета, незабутнього Анатолія Перепаді. Лауреат численних перекладацьких премій, зокрема, двічі премії “Сковорода”, яку Амбасада Франції присуджує за кращий переклад у рамках однойменної програми, кавалер французького Ордена мистецтва й літератури Золотих Пальм, французько-української премії ім. М. Зерова.

Марсель Пруст, Мішель Монтень, Клодель, Моравія, Сент-Екзюпері, Моріак — світ їхніх літературних творів став його світом. І мене інколи не полишало враження, що цей чоловік із сяючим дитинним поглядом фізично перебував у тих віддалених часових просторах, легко мандруючи з Авіньйона “В рік — тисяча і триста двадцять сьомий //дня шостого у квітні вранці рано” услід за Петrarкою і так само мимохідь матеріалізуючи природне світло якоїсь ранкової бесіди з Монтенем через безпосередню манеру його письма: “...з огляду на природну несталість звичаїв та суджень, мені часто видавалося, ніби й добрі письменники помиляються, вперто намагаючись подати нас цільними і незмінними людьми. Вони обирають якусь загальну рису і в її світлі систематизують і тлумачать усі вчинки даної особи, а те, що на цей копил не налазить, відкидають, як обструкції”.

“Проби” Монтеня завжди суголосні будь-якому часу, суспільству, тому що мистецтво спілкування продовжує жити. Продовжують жити записані радіозустрічі з Анатолем Перепадею, і його вислови у цій статті наводжу дослівно саме за цими живими бесідами в ефірі. Про Монтеня перекладач сказав так: “Він першим заговорив про самого себе, це по суті його автопортрет, усі три книги присвячені одній особі, а саме авторові цих “Проб” — Монтеню. Дуже люблю ліричні відступи, притому з шкільних часів. А

«PER SEMPRE...»

тут я помітив у Монтеня ці ліричні відступи і так почав міркувати: а може, він першим у літературі подав такий приклад”.

І процитував улюблений фрагмент: “Скільки краси цих юрливих відбігів в цьому розмаїтті. Стиль мій і дотеп вештаються в ногу. Треба допустити собі трохи шаленства, хто не хоче впасти в стільки і більше глупоти, так свідчать і приписи майстрів і ще більше їхні приклади. Тисячі поетів плентаються й шутильгають прозаїчною стопою, а найліпша проза старожитніх видань осяває всюди якоюсь міццю і сміливістю. Стара теологія — вся поезія. І перша філософія. Це первісна мова богів”.

Я ж аплодувала перекладу, словам, які квітково несли кожне свій аромат, викликали усмішку, ностальгію, ніжну печаль. Спілкуючись з Анатолем Перепадею в прямому ефірі, я зауважила, що наш мовний простір, ніні силоміць наповнений низькоякісними журналістськими і почасти літературними текстами, видається мені якимось болотистим, драглистим, а мова його перекладів поповнює ті озонні втрати. Читаючи Марселя Пруста “У пошуках втраченого часу”, я занурилася в іншу лексику, відчула, що вона гоїть мене, сприймаючи цю мову як еліксир. Анатоль Перепадя відгукнувся на це так: “Наша рідна мова має багато реєстрів і може повсякому звучати. Мій учитель — Микола Лукаш. На першій же моїй роботі, яку я виконав у видавництві “Веселка”, а це було тільки редагування з французького перекладу, в мене виник конфлікт з моїм керівництвом. На обговоренні цієї роботи раптом з’явився Микола Лукаш. І до нього, як до арбітра, були всі звернення, та він позитивно оцінив мою роботу, а те, що виправляв мій шеф, сказав, що так не годиться. Потім він був моїм редактором перекладу одного італійського твору “Білий прапор над Кефалонією”. Микола Лукаш на багатьох сторінках поставив знаки оклику, зробив чудові правки, це найбільше мене підбадьорило, бо доти я не вірив у власні сили. А після його редакції роману побачив, що слід серйозно братися за роботу. Мені прикро, що українська розмовна в багатьох звучить як суржик, мова ж

письма нині бурхливо розвивається. Раніше були цензори мовні. Коли я працював у видавництві, то присилали списки заборонених слів. Туди потрапляли слова, які не мали еквівалента в сусідній мові. Це щоб наша мова і переклади не перевершували розмаїттям лексики”.

“Ci sarà per sempre...” — італійська пісня звучала в одній із наших радіозустрічей з Анатолем Перепадею, присвяченій виходу довгоочікуваних “Канцоньєре” Петрарки. Він почав перекладати сонети ще чотири роки тому, і раптом на Помаранчевому майдані письменника знайшов телефонним дзвінком директор Італійського Інституту культури в Україні, професор, академік Нікола Франко Баллоні. На його ідею здійснити переклад шедевра світової лірики Анатоль Перепадя відгукнувся радісно: “Тож я вже перекладаю!” Кожен сонет він доповнив авторською ремаркою, цей хід завважив в одного французького перекладача XVII століття. І я читаю, наприклад, Л. Канцону “Усі, хто працює і страждає, переполюють; поет — ніколи”, або Баладу “Проти фати своєї донни”, а то ще: “Поет заздрить бризу і хвилям того краю, де живе його донна”.

“До Петрарки існувала куртуазна поезія — поет виступав у супроводі музики, у нього були слухачі й відбувався діалог, а в Петрарки — суб’єктивний дискурс, його поезія пориває із соціальним виміром, вона самотня, ізольована, не шукає діалогу з читачем, замикається у взаєминах між “я” й об’єктом свого бажання. Соціальний вимір замінено виміром внутрішнім.

*Йй досить усміхнутися, цій панні,
Явиши неподобну нам красу,
Як киди сицилієць працю всю
І горна більш роздмухувать не стане.*

*Гримій у сагайдак збере старанно
Тарахкотючи громовиць ясу.
І зйде Феб, діждавшись часу,
І з ним Юнона, знов благоуханна.*

*Жене Зефір лиш брижу невелику, —
Матросам менш стоять коло стерня.
Поля встелило різнотрав’я й квіти.*

*Поблідли злі зірки від її лику
Й тікають з неба. Це таки Вона,
Та, за якою тільки сльози лити.*

Анатоль Перепадя і сам відчував ностальгію за краями, де жили герої творів, що завдяки йому заговорили українською. Він був людиною планетарного масштабу. Розповідав із захопленням про те, що Рим об’їздив на велосипеді, таку саму подорож здійснив до Франції. А сам уже замислював подальші мандрівки світовою літературою і філософською думкою.

“Це Блез Паскаль, народився 1623 року, 1662-го помер, великий французький філософ, математик, фізик і письменник. Зібрання нотаток, які повинні були стати частиною великого трактату “Про істинність християнства і релігії”. Повне видання”.

Про себе письменник говорив, що залишається оптимістом і вірить, що дійсність і література наша будуть, як у розвинених європейських країнах.

У мене кілька подарованих ним книг: Монтень, Пруст, Петрарка. Другий том “У пошуках втраченого часу” він підписав так: “Валентині Давиденко, гадаючи ще про один твій хист — хист до читання. Веселого Різдва! Від колеги Анатолія. 25 грудня 2007 року”.

...“Per sempre” у тій італійській пісні про розлуку означає “назавжди”. Але в контексті це слово несе надію, бо рефреном повторюється “se ritorni tu poi” — якщо ти потім повернешся.

Музика Твого Слова повертає нам Тебе, Колега. Назавжди...

КАНЦОНЬЄРЕ

I
Вступ

До вас, слухаючих, ці мої рядки
Незграйні, із любовними жалями.
На себе озирнись: яка нетяма
Стає в очу мені віддалеки.

Хай рвучий, а зворушливий таки
Мій голос залунає поміж вами,
І обізветься не ворожим гамом,
А спочуванням, юнки й юнаки.

Я бачу, що від люду відтепер
За суєту мені лише ганеба.
І сам сміюся з себе, вітрогон.

Ось підсумок гордині і химер:
Покута й розуміння — так не треба,
Бо світські втіхи всі — короткий сон.

IV
Поет славить те місто,
де народилася Лаура

Хто зодчим став усього світострою,
Наповнивши його чергою див,
Хто цю і ту півсфери сотворив,
Юпітерові Марс послав слугою.

Хто об’явився з вірою живою
Для душ заблудлих серед всохлих нив,
Петра й Івана біля моря стрів
І рай їм дав, повівши за собою.

Різдвом своїм не Рим, а Іудею
Почтив, бо був прихильний звіку
До всіх тихолюбивих і малих.

А нині городку, яких без ліку,
Дав сонце — ту, що вродюю своєю
Прославила свій край і нас усіх.

VIII
Посилаючи у дар пташок

У стіп горбів, там, де на себе шати
Земні колись вродливиця прибрала,
Щоб змусити страждати ще чимало
Того, хто нас тобі унадивсь слати,

Свобода нам була як рідна мати,
І ні тенет, ні згубливого жала,
І кожна твар, хоч скільки б побажала,
Могла в гаях-полях бути.

Проте у нашій нинішній неволі,
Коли ми терпимо пригону люту,
І гибель нам віщує наша доля,

Шукаємо ми втіхи в нашій знуті:
Той, хто зловив довірливих у полі,
Волочить сам такі важенні пута.

IX

Посилаючи у дар фрукти

Коли земля, що пори відміряє,
Виходить, повернувшись, на Тільця,
Лле благодать вогонь її вінця
І все пишає навкруги розмаєм.

У полі й місця голого немає,
Природа всюди радує серця,
Та і в землі, де лише пійма ця,
В глибинах зріє щось і оживає.

Так вруна всюди вруняться рясні,
Так і вона, хто між подруг сіяє,
Пускаючи в мій бік проміння-паруси,

Вихоує любов, химери і пісні.
А що вона їх сходи не плекає,
То й не мені дари весні усі.

Франческо ПЕТРАРКА

